

ÜLIÕPILASLEHT

Hõimunumber

SISU: Mõnest põhiküsimusest hõimutöös — Villem Ernits. / Üks pool Akadeemilise Hõimuklubi ülesannetest — Dr. Rud. Holsti. / Madjar ja hõimud — Dr. Mih. Jungerth. / Soome saadik Eestis dr. R. Holsti ja Ungari saadik Eestis dr. M. Jungerth (Pildid). / Lutsi maarahva eestilisest liikumisest — Paulopriit Voolaine. / Soome-Eesti lähinemise tasakaalust — Villem Ernits. / Hõimumeelsus on olemas — A. Hellat. / Mõni sõna Eino Leino eesti motiividest — Aino Suits. / „Vanha Pakana“ — Eino Leino luuletus. / Ungari hariduse arenemiskäigu pääjooned — Dr. E. Virányi. / Isikkude hõimusedemete sõlmimisele — Hilja Kettunen. / Päevasündmuse Liivi rannikult (6 pildiga liivlastest) — M. Lepste, Liivi Haridusseltsi esimees, / Akadeemilise Karjala Seltsi tööst Soomes. / Mida peaks tegema üliõpilaskond Lutsi asunduse eesti rahvakillu hääks — Elmar Päss. / Ühe Sürjäni rahva ärkamisaegse suurmehe emälestuseks. prof. Žakovi pildiga — V. Ernits. / Hõimukroonika. / Toimetuse osa: Ankeet Tartu üliõpilaskonnas — Fr. Paas. / Akadeemiline kroonika.

№ 3

15. III. 26

ÜLIÕPILASLEHT

EESTI ÜLIÕPILASKONNA HÄÄLEKANDJA

Mõnest põhiküsimusest hõimutöös.

Meil on Eestis juba mõnigi hõimuorganisatsioon: Akadeemiline Hõimuklubi, Soome-Eesti-Ungari Liit, Emakeele Selts, osalt Eesti Kirjanduse Selts, Akadeemiline Rahvaluule Ühing ja Akadeemiline Kirjandusühing, Piirmaade Selts, Eesti-Ingeri Haridusselts Kalliveres ja Ingeri Haridusselts Kullakülas, paar hõimuringi keskkoolides, Ingeri seltsid Tallinnas ja Narvas. Meil puudub aga nende seltside keskkorraldus. Ükski neist ei suuda üleval pidada korralikku bürood hõimuasja ajamiseks, mille tõttu puudub süstemaatiline tegevus selles sihis.

Siin võiks aidata ainult ühise hõimu keskorganisatsiooni loomine, kes peaks üleval ühist hõimubürood ja täie tööjõuga anduvat palgalist hõimusekretääri. See büroo võiks korraldada hõimukõnesid, organiseerida hõimuühinguid ja ringe, eriti koolides, kirjastada hõimukirjandust, piltpostkaarte jne. See büroo korraldaks väiksemate hõimurahvaste, liivlaste, ingerlaste, vadjalaste ja teiste toetust ja arendaks koostööd suuremate hõimlaste, soomlaste ja madjaritega, kasutades selleks kõiki praeguse kultuura pakutavaid võimalusi.

Sama büroo peaks kultuurilist kontakti Venemaal asuvate hõimlastega, kes elavad praegu üle oma ärkamisaega. Et viimane sünnib kommunismi märgi all, ei

tarvitse meid sugugi heidutada, sest praegune Venemaa ühisriiklik kord on igatahes palju soodsam meie hõimlaste rahvuslikuks arenemiseks, kui seda oli ükski riigikord enne seda. Kommunism iseenesest ei tekitanud aga meie hõimlaste juures mingisugust hävitavat murrangut, sest neil puudus senni vähegi suurem kapitalistlik tööstus, ja küla väikepõllupidamisoludes polnud sunnikommunismiga ka palju päale hakata; üksikud kommunistlikku laadi ühistegevuse katsed võisid aga kasukski tulla meie hõimlaste põllumajandusele. Igatahes on meie hõimlased Venemaal rahvuslikule iseteadvusele ärkamas, majanduslikult ja kultuuriliselt arenemas. Aeg näib juba tulnud olevat nendega lähemat kultuurilist kontakti hakata üleval pidama, milleks nende poolt juba mõned sammud astunud. Igatahes tuleb Venemaal asutatud Soome-Ugri rahvaste teadusastutustega ja nende ühise Soome-Ugri instituudiga meil lähemat kultuurilist kontakti pidada.

Edasi võiks sama büroo jõudude kokkuhoidmise mõttes käsitada ka Ingeri, Setu ja väliseestlaste küsimusi. Kuigi osa ingerlasi asub Eestis, on nemad oma rahvusliku individualiteedi poolest siiski mitte-eestlased, kuigi meile väga lähedased sugulased, ja niisugustena peamegi neid võtma,

aga mitte katsuma kuidagi viisi neid „peaaegu eestlasteks“ või isegi „täitsa eestlasteks“ temeldada, missugune mõte meil igatahes mõneski pääs mölgub, mille teostamine aga tähendaks tahtlikku, sihilikku eestistamist. See tekitab pahameelt ja vastolusid niihästi eestlaste ja ingerlaste kui ka eestlaste ja soomlaste vahel. Venestamise aga peab sääl igal juhtumisel seisma panema, mis praegu seda hõlpsam, et venestumise päätugi, Väiküla preester N. Pokrovski on siit ilmast lahkunud. Rahu tema põrmule!

Setu küsimus on juriidiliselt siseeesti küsimus, tegelikult aga tuleb teda käsitada osalt samuti, nagu muidki hõimuküsimusi, nagu Soomes Karjala, Lätis Latgallia küsimust. Kuigi Setu rahvas on osa Eesti rahvast, ei saa siiski eitada erilist Setu iseteadvust, erilist Setu keelt ja kultuurat. Seda tuleb ainult kokkukõlla viia üldeesti iseteadvuse, keele ja kultuuraga. Setu ei pea ennast eestlasena tundma mitte Setu meelest, keelest ja kultuurast lahti öeldes ega neid põlates, vaid neid täielikumalt välja arendades ja üld-eesti meelsuse, keele ja kultuuraga kokkukõlastades. Siis ei kaotaks Setu hõim midagi omast omapärasusest, ja ta vaimuelu rikastuks päale selle veel üldeesti vaimuvaradega. Setu küsimus on igatahes palju rohkem, kui

ainult mõne kohaliku, väikese, kaduva rahvamurde küsimus sise-Eestis. Setu küsimus ulatab igatahes hõimuküsimuste piirile.

Väliseestlaste alalhoidmise ja kultuurilise koondamise küsimus on senni pea täitsa söödis. Seda toredust ei või aga väikene Eesti rahvas enesele lubada, et ta la-seks kaduma minna umbes $\frac{1}{4}$ miljonil väliseestlasil. Isegi suur Saksa rahvas ei või enesele lubada välissaksuse kadumaminekut, vaid on loonud nende koondamiseks hiigla organisatsiooni, samuti Rootsi rahvas välisrootsluse ja isegi meie Läti naabrid välislätluse alalhoidmiseks. Ka meie ei pääse sellest küsimusest mööda. Jõu kokkuhoidmise mõttes tuleks sègi ülitähtis ülesanne anda esialgu ühise hõimubüroo hooleks.

* * *

Huvitav ja vajalinegi on vaadelda hõimuküsimuse ja poliitika suhteid, seda enam, et siin peituvad mitmedki ülitähtsad tulevikutendentsid.

Kõige päält tuleb lahus hoida üksikhõimurahvaste poliitilisi suhteid ja siis üldist hõimurahvaste poliitilist vahekorda.

Üksikute hõimurahvaste poliitiliste suhete kohta ei saa anda üldvalemit, vaid tuleb neid vaadelda igatühte eraldi.

Soome ja Eesti suhtes on teoreetiliselt võimalik kõigekegemale ulatav poliitiline liitumine, kuid tegelikult ei ole sellest senni väga palju välja tulnud. Põhjendatakse seda osalt üldise Balti liidu küsimusega, kuid ega see ei takistaks Soomet ja Eestit eriliselt omi suhteid kujundamast, kui selleks küllalt tahtmist oleks. Seda aga ei näi praegu väga palju

olevat. Loodame ja teeme, et tulevikus on seda rohkem.

Liivi ja Eesti-Ingeri poliitiliseks ideaaliks oleks oma vald, ja see ideaal tohiks hõlpsasti teostatav olla Läti ja Eesti vabariigi piirides. Praegu pole aga kummalgi pool veel selleni jõutud: tõsist vabameelsust rahvusküsimuse mõttes pole veel kummaski liitriigis.

Karjala, Ingeri, Vadja ja teised hõimurahvaste poliitilised küsimused võivad lahenduda ainult Venemaa rahvasteliidu piirides territoriaalsena osariiklusena, nagu see praegu teatava määrani teostatud Karjalas, Sürjänis, votjaaklaste ja tsheremisside juures, ehk jälle ekterritoriaalsena kultuurautonoomiana, nagu see Venemaal praegu maksev säälasuvate eestlaste, ingerlaste, mordvalaste ja teiste hõimurahvaste kohta.

Ungari tahab õigusega nende kaotatud maaalade tagasisaamist, kus madjarid enamuses. Ta peab aga sellega leppima, et siiski jääb naabrusriikidesse suurearvuline Ungari vähemus, kelle kultuuraelu peab kujunema rahvusvaheliselt kaitstud vähemusrahvaste kultuurautonoomia alusel ja kellega Ungari saab üleval pidada kultuurilist kontakti.

Agas panfennism, kõiksoomlus, turanism? Kas tulevad need mõisted meie poliitilisest leksikonist täielikult maha kustutada, või leidub nende jaoks siiski mõni tähendus, mis nende allesjäämist õigustab? Igatahes kindel on, et oleks täielik utopia, omalt olemuselt isegi väga ebahumaanne uskuda ja tahta, et kunagi soome-ugrilased või turanlased võiksid poliitiliselt ühineda, alla surudes neid mitte-soome-ugri ja mitteturaani rahvaid, kelle keskel nad ise on praegu laiali pillatud.

Turanism on praegu moodne vool Ungaris. Tal on omajagu vastukõla Türgis, Jaapanis ja väga väikesel määral isegi Soomes ja Eestis. Tema sisu üle pole aga lõpulikku kokkulepet. Maailma-ajalooliste olude tõttu võib see aga esineda ainult poliitilisena ja rahvuskultuurilisena sümpaatiana n. n. Turaani rahvuste vahel, kelle laiaulatusline sugulaski on vahest ehk võimalik, kuid siiski veel teaduslikult küllaldaselt tõendamata. Teatud Soome-Ugri või isegi Turaani poliitilise sõprusrühma olemasolu tulevases, tõepoolest üleilm'ises Rahvasteliidus on see kõrgeim ideaal, mida võivad poliitilisena ühisülesandena enesele seada meie hõimurahvad, ilma konfliktiks sattumata maailmaajaloo arenemistendentsidega. Ja viimaseid olenevaks teha ainult panfennougrismist või turanismist oleks ikkagi suurshullusele lähinev messianism.

* * *

Hõimuliikumine ei pea olema ainult sisuta „lähinemine“, vaid vastastikune õppimine, kultuura omandamine, enesekövendamine ja kasvatamine. Siin ei saada mööda ei sotsiaal- ei majandusküsimusist rahva elujõu kujundajatena, ei tõutervise, ei kehakultuuri, ei karskusküsimusest, ei muist elureformküsimusist. Kõiki neid tuleb hõimuküsimuse seisukohalt kõrgeks pidada ja edendada, sest üksikute hõimurahvaste tubliduse ja väärtuse kasvamisega kasvab ka kogu Uraali rahvaste-rühma tublidus ja väärtus, mis määrab ta koha tulevases inimkonna ajaloos. See on seisukoht, millelt tuleb vaadelda kõiki meie püüdeid ja meie elu üksiküsimusi.

Villem Ernits.

Üks pool Akadeemilise Hõimuklubi ülesannetest.

Tänuharrastusega on hakanud ajama Tartu ja Helsingi ülikoolide akadeemilised hõimuklubid ühist hõimluse suurt asja. Mõlemad klubid on selgusel oma ülesannete mitmekülgsusest tähtsu-

sest. Lubatagu minul sest hoolimata esitada mõni mõte selle eeskava suhtes.

Arvan olevat põhjust teritada meelt hõimlasaja kolmes eri pooles. Esiteks loomulikult pöör-

duvad vaated meie eri hõimude ja rahvaste ühisesse algupärara ja teistegi ühisesse või erilisse minevikku. Teiseks on sama loomulik, et nüüdne põlv otsib võimsalt ühtumiskohti ja ühistoi-

mimise alased hõimurahvaste keskel. Iseäranis on eestlased ja soomlased selles suhtes kõige õnnelikumas seisukorras: mõlemate rahvaste otsekohene naabrus ja uus riikline iseseisvus viivad nagu iseenesest eestlaste ja soomlaste mõtted ja püüded ühte. Kolmandaks on põhjust kinnitada tähelepanu võrdlemisi kaugesse

tulevikku. Eestlasi ja soomlasi ei ole ühtekokku sel hetkel täit viit miljoni mõlemate vabariikide omis piirides. Üldine rahvusvaheline arenemine sammub aast-aastalt ikka kiirema hooga edasi. Meie hõimudel, meie rahvastel ei tule ainult püsima jääda sennisele arenemise astmele, vaid meil tuleb pääseda otsejoones niisugusele

esikohale, kus võiksime anda rahvusvahelisele kultuurile nii suure osa meie omast kultuurist, et saaksime omile väikestele rahvastele vallata erisuguse koha rahvusvahelise kultuurielu keskuses.

Kerkib nõnda küsimus, milline ülesanne Akadeemilise Hõimuklubi eeskavas oleks asetatav tähtsaimaks. Ei kahtle nõuda kõige

Dr. phil. Eino Rudolf Voldemar Holsti.

Dr. Mihály Jungerth.

Dr. phil. Eino Rudolf Voldemar Holsti

Soome saadik Eestis. Sünd. 8. X. 1881 Jyväskylä, õppinud Helsingi ja Londoni ülikoolis, filosoofia doktor 1914. Tegev olnud teadusmehena (hulk uurimusi ja artikleid Soome ja Inglise keeles), sotsioloogia dotsendina Helsingi ülikoolis, ajakirjanikuna ja diplomaadina, mil alal ta teened Soomele suuremad kui kellegi. Tema oli üks neist vähestest soomlastest, kes kindral Mannerheimi ja sellekordse Soome kodanluse kuningriiklik-saksameelse diktatuuri ajal liitriikide orientatsiooni poole hoidis. Kui Saksa revolutsiooniga kuningriiklaste ühistused purunesid, siis oli Holsti see, kes Soome vahekorra liitlastega parandas ja liitlastelt Soomele tunnustuse muretses, olles sel korral Soome saadi-

kuks Londonis ja võttes osa Soome esitajana Pariisi rahukonverentsist. Hiljemini oli kaua aega Soome välisminister, olles soojaks Balti riikide liidu poolehoidjaks, mille eellepingule ta ka Varsavi kongressil alla kirjutas. See ei meeldinud aga ta poliitilistele vastastele paremalt ja pahemalt poolt, kes asusid Balti riikide liidu suhtes tagasihoidlikumal seisukohal, ja Dr. Holsti pidi valitsusest lahkuma. Hiljemini määrati ta saadikuks Eestisse, kus tal suured teened Soome-Eesti lähendamises.

Dr. Mihály Jungerth,

sündinud 18. märtsil 1883, on lõpetanud ülikooli stuudiumi Budapest'is ja Kolozvár'is, kus ta on omandanud mõlemates doktor-juris astme. Oma stuudiumi lõpetamise järele astus ta ühisesse Austria-Ungari rahaministeeriumi; oli sääljuures Un-

gari õiguse ajaloo ja Ungari riigiõiguse õpetaja Theresiaumis, Viinis ja Ungari riigiõiguse dotsent Konsulaar-Akadeemias Viinis, kus valmistati ette Austria-Ungari monarhia diplomaate ja konsuleid.

Sõja ajal oli Jungerth seisnud pääle mõneajalist fronditeenistust valitsuse emissaarina sel ajal allaheidetud Serbia poliitilise valitsuse eesotsas Belgradis. Austria-Ungari monarhia kokkuvarisemisel astus välisministeeriumi.

Pidas esialgu Tallinnas läbirääkimisi Litvinoviga sõjavangide vahetamise üle S. S. S. R-ga, määrati hiljemini Ungari esitajaks Eestisse, Lätti, Leedusse ja Soome. On juba algusest saadik suurt huvi ilmutanud Ungari-Eesti lähinemise suhtes. Loodame, et tal korda läheb sel alal suuri tagajärgi saavutada mõlema vennasriigi kasuks.

tähtsamat kohta just sellele tulevikutööle.

Muidugi, pilgud endisesse, kas ühisesse või erilisse minevikku on aina õigustatud, sageli tarvilisedki. Samuti on täitsa loomulik, et nüüdispõlv otsib hõimurahvaste keskel mõnesuguseid ühtumiskohti ja ühistoimimise alasid. Kuid kõige sellega meie ei või niisugusena veel kaugeltki saavutada toda kolmandat sihitlust, kui selle poole juba algult alates erilisel ei püüta. Meie mineviku parimastki esitamisest muule maailmale üksi ei jatku, et äratada kõikides maades huvi meie kohta, sest mitte ainult meie, vaid ka iga maa minevik on täis võitlusi, rõhumisi ja võite. Meie nüüdisaeg oma kõige paremate saavutustegagi ei ole veel tõstnud meid kõikide rahvaste keskel esimese-

astmelise kultuurteguri nimesse, alles kui lähemas või kaugemas tulevikus jaksame oma välise vähesuse pääle vaatamata pakkuda muule maailmale erilisel meie hõimu kultuuri laadilt kõige paremaid saavutusi, siis oleme kindlasti eriliseks kultuuri teguriks, keda tähele pannakse ja kellest lugu peetakse. Õnneks on nii, et aastasade pikal teel mõne rahva koguarv või ainelistel eelduste suurus üksipäini ei otsusta selle lõpulist tähenduse inimkonnale; väikesedki rahvad võivad kõige kõrgema elu, nimelt vaimlise toodangu alal luua tooteid, millede väärtust kaugemadki sugupõlvad kõikjal kumardavad.

See on eestlaste ja soomlaste nagu ka muudegi meie hõimlaste lohus raskest minevikust ja või-

mas julgustus meie tulevikku kujutelles.

Tartu ja Helsingi Akadeemilised Hõimuklubid, selles olen veendunud, suunduvad just sellesse suure tuleviku eeskavasse ja sihitlustesse. Valides välja kõigist meie eri hõimude ühistoimimiste võimalustest ja aladest enne kõike just need, millised kõige paremini näivad võimaldavat meie erilise kultuuri arenemist kõrgele, aina esirinda, meie kergendame sihiteadlikult selle aja tulekut, millal meil on võistlematu koht olla „ise päikesepaistel“ ja mitte enam varjus.

Olgu Tartu Akadeemilisele Hõimuklubile soovitud rohkesti jõudu ja Eesti rahva tuntud sitkust teha seda suurt tööd niihästi Eesti vabariigi rajade sise- kui väljaspoolgi.

Rudolf Holsti.

Madjar ja hõimud.

Tuhande aasta eest, — rajades oma praegust isamaad Donau kallastel, kaotas madjari rahvas sideme itta mahajäänud hõimrahvastega. Euroopa südames keskaja ajalooliste sündmuste keerus, pidi madjari rahvas varstigi tundma, et tal ümbritsetuna igalt poolt vaenlasist puuduvad hõimlased ja avameelsed sõbrad. Mahajäetu ja üksilduse tunne haaras madjari rahva, milline tunne tuhande aasta kestel tänapäevanigi on jäänud madjari hingeolu põhiheliks. Üksilduse ja enese hooliks jäetu tunne on äratanud madjarlastes igatsuse elustada uuesti suhteid hõim- ja mahajäetu vennasrahvastega. Nii korraldati juba 13. aastasajangu alul uurimisretk itta hõimrahvaste leidmiseks ja nendega ühendusse astumiseks. Ja hiljemgi leidis igal aastal vaimustatud ja oma hõimu armastavaid madjarlasi, kes otsisid madjarluse sugulasi kas vene rohtlaantes või Aasias.

Kui 18. aastasajangu lõpul kaks madjari teadusmeest leidsid madjarlaste suguluse soomlaste ja eestlastega, valitses Madjaris suur rõõm, kõik haritud rahvakihid,

õpetlased, kirjanikud ja luuletajad tundsid huvi äsjaleitud hõimrahvaste vastu. Mitmesugusis kirjanduslisel tooteis leiame jälgi sellest vaimustusest: nii on muu seas madjari luuletaja Ladislaus Perecsény-Nagy kirjutanud pika eepose eestlaste kodumaale asumisest. Rõõmul olid aga ka omad varjuküljed: mõlemad vennasrahvad seisid vene ülemvõimu all, mis raskendas nendega vahetumate suhete pidamist, isegi võimatuks tegi selle eestlastega.

Agakohe, kui mõlemad vennasrahvad tagasi võitsid aastasade eest kaotatud vabaduse ja iseseisvuse, ei viivitanud Madjari loomast nendega otsekohesid suhteid mõlema hõimrahva lähendamiseks madjarlastele kultuurilisel, majanduslikult ja poliitiliselt.

Kui ma tagasi vaatan nende viie aasta pääle, mis möödunud minu esimesest Eestisse jõudmise päevast, pean kinnitama suurt edu sugulustunnete arendamises ning vennasrahvaste lähendamises selle aja jooksul. Teadvus sugulusest on äratatud mõlemas rahvas. Otsekohesed kokkupuuted on ära-

tanud vastastikkui huvi nende rahvaste keele, kultuuri ja riiklise ning majandusliku elu vastu. Kui praegu Madjaris paljud kõnelevad eesti keelt, veel enamad aga seda õpivad, kui sääli tegutsetakse eesti kirjanduse, ajaloo ning maateaduse alal, kui Budapestis korraldatakse „Kalevipoja“ õhtuid ja laulukoorid esitavad eesti hümmi, kui madjari turistid viimasel ajal oma teekonnad Põhja-poolle sihivad — Soome ja Eestisse — siis peame võlgnema tänu sellele tööle.

Ometigi on see meie töö algus. Tõeline üksteise tundmaõppimine ning vaimlise suguluse süvendamine säeb ette suure ülesande hõimrahvaste sõbraliste suhete arendamisele.

Oleks tarvilik tahet pingutada, et otsekohese kokkupuutumise kaudu igal alal, teaduses, kirjanduses, kunstis, seltskondlises, majanduslikus, aga ka poliitilises elus loodaks uued toetuspunktid ja sidelülid. Korraldatagu vastastikkuseid külaskäike Eestisse ja Madjari. Uuritagu puht rahvuslikke korraldusi ning rahva omapära, et võimalik oleks päästa ning

edasi arendada, mis rahvusliku elu avaldusis on soome-ugrilikku. Soome-ugri kongressist 1927 Budapestis, mis kavatsetakse laiendada üldiseks kultuurkongressiks, peaks osa võtma ühes ülikoolide, kirjanduse ning kunsti esitajatega ka üliõpilasnoorsugu, kuna ju suur

tulevikutöö on praeguse noorsoo tehtav.

Mõne lühikese aasta pärast nii siin kui meie juures saab see noorsugu juhtivaks ja tema ülesanne on, niipalju kui see võimalik — nagu seda näeme ladina, slaavi j. t. rahvaste juures — viia

meie rahvaste õnnelik käekäik ning arenemine soome-ugri kultuuri, rahvusliku omapära ja nende rahvaste ühtekuuluvuse tunde alusele. Kui noorsugu võtab omaks selle ülesande, siis ei suuda üksilduse tunne pääseda pesitsema oma rahva hinges.

Jungerth Mihály.

Soome-Eesti lähinemise tasakaalust.

Viimaste Helsingi hõimupäevade puhul on mõnelgi korral tähendatud ja kirjutatud, nagu puuduks nende otsustes „tasakaal“ Eesti ja Soome lähinemise suhtes, nagu tehtaks Eesti poolt palju enam, kui Soome poolt, vastastikuseks lähinemiseks (v. Üliõpilasleht nr. 10 l. a.). Eriti heidetakse seda ette resolutsioonidele, mis käsitlevad Soome keele õpetust Eestis ja Eesti keele õpetust Soomes. Meie ei olevat soomlastelt midagi nõudnud, küll aga nõutavat meilt!

Vabatahtlikul sugurahvalise sümpaatia tundel põhjeneval lähinemisel ei saa ju üldiselt teineteiselt midagi „nõuda“ (seks puudub igasugune juriidiline alus!),

vaid ainult tegelikul sümpaatiatundel põhjeneva vahekorra loomisel teineteisele otsekohehes lähinemisrõõmus, ilma eelkalkulatsioonideta vastu tulla, nii palju kui seda kummagi poole oma sisemine meeolu ette kirjutab ja olud lubavad. Juuridilised vahekorrad luuakse siis, kui vastastikune lähinemine juba kindla ilme ja püsivuse omandanud ja kui selleks sunnivad igasugused tegelikud välised asjaolud. Mis puutub Soome ja Eesti keele õpetamisse, siis ei teinud kumbgi pool siin teisele mingisuguseid ettepanekuid, vaid ainult enese kohta, ja teine pool ainult kiitis need ettepanekud häaks. Ja kui soomlased enese jaoks tagasihoid-

likud ettepanekud esitasid, siis seda selle pärast, et Eesti keele õpetamine Soome koolides on absoluutselt uus asi, millele peab alles teed rajama. Praegu on küllalt sellest, et küsimus päevakorda saadi. Selle süvendamine tuleb hiljemini.

Eesti on aga Soome keele suhtes teises seisukorras. Meil on juba eraviisil Soome keele õpetamiskatseid keskkoolides olnud, meil on Soome keel kolmandana vabatahtlikuna võõraskeelena isegi mõne keskkooliharude õppekavas ette nähtud. Loomulik, et Eesti kohta sooviavaldusi esitades tuli sellelt seisukohalt välja minna ja neid täiendada. Ei tarvitse ju see meie tegevust takistada, et

Lutsi maarahva eestilisest liikumisest.

150 klm. Setu päälinnast lõuna poole on Latgallias (Latgale, Latgola — „läti ots“) Ludza linn (vene Люцкун), mis on päälinnaks setukeelt kõnelejaile, katoliku usku eestlasile, kes on jani 1895 aastast dr. O. Kallase järele Lutsi maarahva nime all (Rootsi ajal Võrumaalt siirdunud eestlased).

Lutsist 18 klm. ida poole on Mägize (Barisu), Greeki (Greču) ja Tati (Častlivu) küla, kus inimesi leidub, kes 20-aastaselt ainult „maavärki kõnõli“, teadmata ühtki läti või vene sõna. See on algupärane maarahva pesa ligi 550 hingega, kus pea kõigil liignimi Bull (= kartul); läti keeli kirjutavad mehed Buls, naised Bul, venekeeli Буль. Hiljem juuretulnud nimed Pun, Zagorski ja Grabovski olid ka enne Bullid. Mägize piiril on 5 peremehega puhteesti küla Sokani ja Tati küla piiril Tunduri (Abritski) Briigi (enne Janovoli) vallas 8 peremehega. Mõlemais on Bullid, Tunduris on 1 pere liignimega Krupenka.

nagu veel Jertševas ja Lovodinas tean olevat Bullide kõrval. Greeni ja Mägize piiril on Puntsuli, kus umbes 100 elanikku on eesti sugu, pool küla aga on venelasi, nagu samas (Briigi) vallas Jertševas ja Lovodinaski. Puntsuli Bullest on mõned muutund Mutul'iks, Kurnik'uks ja Fomin'iks. Puntsulist on 3 perekonda (15 hinge) Kiulani (Prokori) siirdund, kus enne venelased elasid. Mainit pää maarahva pesast on siirdund eesti sugu Nirza valda Skriini, Ljukoti, Svõkla, Garbari, Kupra, Väiku Piize, (Nirza pooljaama lähedal), Marlina, Väiku Dauguli, Mortimi, Bambani, Novitski ja teisi; Briigi valda on siirdund Suure ja Väike Piikova, mis just algupärased eesti külad nagu Poddubigi, siis Rutki, Raipoli (Raiba, Rääba) j. t.; Siniuja (Passini) valda on siirdund Saveelinki ja Belomoiki. Dr. Kallase nimetat Dinaburi külas ei teata praegu eesti sugu.

Mõned on siirdund Põlda ja Mikalova eesti asundusse ja Lutsi linna. Kaugemaid kohli, nagu Siberi, Kuramaa, ei ole selle kirjutuse juures tähtis nimetada. Võiks öelda, et Nerza-Briigi asunduse piirkonnas on eesti järelsugu 1000 ümber; pike-mad uurimised võivad palju enam juure anda.

Lutsist lõuna poole Põlda (Pilda) vallas Lutsi-Rundani maanteest vasakule on eesti elemendiga küli: Puudniki (9 klm. Lutsist), Belomoiki, pool Kirivä-Kitsõ (Raibakozõ), Kukli (Kukujevo), Vähä Küälä (Vēženki), Pargi (Borovaja), Paldatsi, Kirbu ehk Kirbani (Škirpani), Suure Tsäpsi ehk Jaani, Väiku Tsäpsi, Laitzena, Vastalo (Salniki) ja Mõisaküla (Germõ). Paremal pool mainit maanteed on Dirgatsi (9 klm. Lutsist), Borovuški, Tribuhi, Strumpe, Paidera, Šnitka, Lotsiši, Põvkaini, Inkona, Tolona (Stolonõ) Vaarkali, Porkali, Rantsani, Tsirgu (Rutõnovo) Kulkovo, Aljoksenki, Boldõni ja Krasiki karjamõis¹⁾. Eesti sugu võib arvata Põlda asunduses 2000 ümber.

Lutsist 20 klm. põhjapool on Mikalova²⁾ vallamaja lähedal ligistikku 10 eesti küla; Salai, Ruuzari, Dekterevo, Kiikovo, Tabalovo, Samuši, Parsjukovo, Baranofka I, Mikalova,

1) 9 eestlast Lutsist leidsin veel Voleinä-Borovuškist Põlda vallast pärit.

2) Praegu nimetatakse ju (1925) Merdzene vald, kust on 10-ne maarahva küla pääle 10 keskkooli õpilast.

Soomes veel Eesti keele õpetamise suhtes sel seisukohal ei olda, nagu Eestis Soome keele õpetamise suhtes. Meie võiksime ju mõnes tükis Soomele eeskujuga anda, ja just see õhutaks kõige enam Soomet meile järele jõudma!

Üldse on „tarviliku tasakaalu loomine mõlema rahva vahel“ natuke küsitav asi, sest need suured pole iseenesest mitte reaalses

tasakaalus, ega suuda seda ükski jõud maa pääl praegu maksma panna. Soomlasi on üle 3 miljoni, meid üle 1 miljoni, Soome kultuur on vanem ja arenenum meie omast. Meil on igatahes Soomet ja Soome keelt rohkem vaja, kui Soomel Eestit ja Eesti keelt. Ja et see vahetork hõimuküsimusegi käsitlusel avalduma peab, on loomulik.

Sellega ei taha ma öelda, et Eesti ei peaks enesevääriiselt esinema. Kahtlemata peab seda, kuid see ei tohi põhjust anda enese ülihindamiseks. Ja sesse on nii mõnedgi meie pool kalduvad Soome-Eesti suhteid käsitades. See toob aga nende suhete arenemisele ennem kahju kui kasu.

Villem Ernits.

Esimest korda Eesti lipu all.

Lutsi eestlaste (Rootsi ajal Võrumaalt vangid viid eestlaste) gümnaasiaste Eesti Vabariigi 8. aastapäeval. I rida paremalt vasakulle: Anton Bul Skriinilt, Valentin Lipski Baranova I-st,

Emilie Bul Lutsist (isa pärit Tundurilt),

Vladislav Savitski Borovuškist, Vladimir Bul Lutsist (isa Skriinilt, vanaisa Tatilt);

II rida paremalt vasakulle:

Anna Njukš Vaarkalist, Anton Bul Greekill, Niina Savitskaja Borovuškilt, Bronislav Njukš Vaarkalist. Taga keskel: Lutsi maarahva ära-taja Paulopriit Voolaine.

Sõlogaili, kus on kokku 1150 hinge eesti sugu.

Üleüldiselt on kirjeldet aladel eestlased läristund. millele kaasa on avitand rooma-katoliku usk. Puhtasti on läristund Mikalova asundus, kus mõni vanim mees mõne sõna maakeeli teab. Nerza-Briigi kolonias, mis tihedasti vene küliga koos on, on vähe teada venestumist. On teada, et Lovodina vene kirik tekkis sedaviisi, et vene priistav jootis maarahvast, sundides vene usku vastu võtma, mida mõned ka tegid. Lovodinas on ühel venelasel sõimunimi: „išuknoo“, aga ei teata, et eestlaste keskel Skriini, Jertševo, Lovodina venelased kunagi eesti keelt oleks mõistnud. Küll aga on venestumist märgata Põlde kolonias. Väike Tsäpsi ja Vastalo maarahvast on osa maruvenelaseks muutund vene usu tõttu ja poegist salgab eesti sugu see, kelle isa kõikide teades ei mõistnudki vene keelt, ainult maakeelt. Pargi, Kukli, Vähä, Porkali ja mõnes teises külas ei mõista rooma-katoliku usku maarahvas päälle vene keele midagi.

Rahvuskultuuriräratuliku tööga, mis tõuke sai allakirjutanu murdeuurimisreisist Lutsimaale 1921 a., on suvel 1925 a. tegelikult päälle hakat Nirza-Briigi asunduses mainit eesti südames Greeki küla ümbruses, kus 5 küla kohta on umbes 80 maakeele mõistjat. Juulil 1925 sadeti juba soovivaaldus Riiga Eesti konsulile hr. Kukk'ele, et see eesti keele õpetamist siinseis läti kooles nõutaks. 15. jõulikuul läkiteti soovivaaldus avada Eesti kool, milleks kolme küla kohta 60 õpilast üles anti. Arv kasvas pärast Tundurist, Puntsulist ja Skriinist 20-ga juure, arvesse võtmata kaugemaid küli. Kõne all oleva eesti kolga lapsi käib Mägize läti algkooli (4 kl.) 25, Puntsulil läti algkooli (2 kl.) 15, Ozupini l. algkooli (4 kl.) käib 15 last Greekill ja Tatilt. 12 lapse ümber käib Eversmüüza ja Lovodina 6 kl. algkoolis. Palju kooliealisi lapsi on kodus. Maarahval on soov saada 6 kl. algkool Greeki külla, kus eesti keel õppeainena oleks.

Muidugi see oleks kõige soovitam, kuna eesti keele õpetamist võib kas või kolmes mainit koolis korral-

dada. Arvatavasti suletakse sügiseks Puntsulil, võimalik et ka Mägize kool, nii et enamus mainit kolga lapsi koonduvad Ozupini kooli, mis asub riigi maal. Eesti lapsi koonduvad küll ühte, aga võõras kasvatus jääb edasi. Ozupini ja Puntsulil koolijuhatajad on venelased, kes igasugust muudatust mainit koolide suhtes kardavad. Iseäranis eestilise liikumise vastu töötama hakkas Põlde vallas Hilätmõisa (Fiilandmüüza) koolijuhataja, Pihkva kubernangu venelane, keda rahvas nimetab „sipak“ või „skabar“ kutsus. Ta oli Judeenitši valgekaartlane ja nüüd sõimab Eestit, keda ta loond olevat, et Eesti temale mingit tasu pole annud. Rõhut Eesti rahva kiltlakesele kräuksub aga „skabar“ barbaarselt: „Kakoj išort vam estonski jažok“, küsides rahvalt, kuidas nad eestlasteks äkki said, mille päälle Kirbani ja Jaani küla maarahva hääl sipakulle selgeks tegi, et siin elab sama puhast eesti sugu nagu Eestiski, kes praegugi kodus eesti keelt kõneleb, varem ei mõisteski muud. Soovi päälle, et koolijuhataja arvesse võtaks, et Hilätmõisa kooli kasvan-

Hõimumeelsus on olemas!

Meie endine Riigivanem ja tun-
nustatud riigimees K. Päts saatis
Ungari hõimurahva Riigipääle Hor-
thyle oma pildi päälkirjaga: veri
on paksem kui vesi. Kahjuks ei
või seda ütlust ilusaks ja esteet-
tiliseks nimetada, aga mõte on
õige ja sügav. Kes meist hõimu-
rahvaste keskel liikunud ja viibi-
nud, on nende sõnade mõju oma
pääl tunda saanud. Leidub mui-
dugi rahvaid, kelle juures hõimu-
tunded mingit osa ei mängi, näi-
tuseks Vene ja Poola rahva vahel,
aga see on seletatav asja-
oluga, et mõlemad rahvad saatu-
sest sunnitud on olnud üksteisega
alataasa võitlema, mis hõimutun-
nete arenemise pääle tingimata
halvavalt on mõjunud. Meie oleme
selles õnnelikus seisukorras,
et hõimutundeid meie ja teiste
hõimurahvaste vahel miski tu-
mestanud pole: otse ümberpöör-
dult, kõik, mis meil meie suhetest
hõimurahvastega teada, annab
tunnistust sellest, et hõimutunded
kõige puhtamal ja ülendavamal
kujul on ennast avaldada võinud.
Tuletame meelde, kuidas iseteadev
C. R. Jakobson oma esimestest
muljetest Soomes kirjutab:
„Ma olen Helsingis ja Hämen-

linnas käinud, ka maal talupoe-
gade juures, ja ei või seda lah-
kust ja armastust üles rääkida,
mis Soome vennad igal pool minu
vastu on üles näitanud. Kui
tuleval suvel kokku peaksime juh-
tuma, siis võin Teile imeasju sel-
lepoolest rääkida, kes teie südant
tõesti saaksid rõõmustama... Üks
iseäraline vaim tuli Soomemaal
minu üle, keda ma sõnadega mitte
üles ei või rääkida, aga ka üks
lõpmata raske kurvastus, kui selle
peale mõtlesin, mis Saksad on tei-
nunud, et meie ja meie Soome ven-
dade vahel nüüd nii lõpmata suur
vahe on.“ (C.R. Jakobsoni kirjad J.
Adamsonile). Nii Jakobson. Samuti
tunneb Lydia Koidula: „Lubage mul
Teile ütelda, et ma iial ei unusta
vastuvõttu, mis Te mulle, meile
kõigile korraldasite; et ma tunnen,
nagu oleksin kodumaalt lahkunud,
sest saadik kui ma jälle võõrale
pinnale astusin; et igatsus Soome
järgi päev-päevalt mul mitte ei
kahane, vaid kasvab.“ (Koidula
ja AlMBERGI kirjavahetus).

Millega seletada seda tunnete
rohkust ja seda ülekeevat paatost,
mida meie nende kirjutustes leia-
me? On selleks põhjust annud
ainult lähedamad olud Soomes ja

kurb Eesti olevik? Kas Jakobson
ja Koidula oleksid niisuguse vai-
mustusega ka mõnelt muult ret-
kelt tagasi pööranud, kus nad ehk
suurema edu, vabaduse ja jõukuse
tunnistajaks oleksid võinud olla?
Ei. Ainult kui hõimurahvas ja
hõimlaste maa võis Soome nende
pääle seda mõju avaldada. Kuid
meie ei pruugi praegusel silma-
pilgul sugugi ajaloo lehti lehit-
seda, et hõimutunde mõjust kujut-
tust saada. Meil on selleks ole-
mas elavad dokumendid rohke-
arvuliste Soomet külastavate Eesti
ühingute ja asutuste näol, haka-
tes üliõpilastega ja lõpetades Riig-
gikogu esitajatega. Kui kõik need
isikud oma muljed ja tunded kirja
paneksid ja suudaksid neid nii mõ-
jukalt avaldada, nagu Jakobsoni ja
Koidula temperamentlikud hinged,
oleks lõputulemus seesama. Ehk
veel üks näitus: kui Soome Vaba-
riigi President mineval suvel Eesti
reisilt koju jõudis, panid tema
perekonna liikmed veel päevad
ja nädalad tähele, et President
oma harilikku meeoleolu ei suutnud
kätte saada, ja ütlesid: sa viibid
ikka veel Eestis. Nii see ka oli.

Seni ettetoodud nähtused tõen-
davad hõimunde olemasolu, mis

dikke Kirbani, Suure Tsäpsi, Laizeni,
Vasialo ja Mõisa küllist on eestlasi ja
neid sarnastena igal juhusel silmas
peaks, küsis sipak maamehelt passi;
ka laste suhtes toimetab ta selle järele,
Passele on aga kirjutet: larveits või
latgalits, nagu seda segamini ühes ja
samas perekonnas Nirza vallas nägin.
(Aprillil hakatakse passiraamatuid and-
ma, kus võib maamees oma õiget
rahvust paberil näha, kui rahvuse
surve ja orjameelsus võimust ei võta).
Vaatamata venelase ässitustöö pääle,
tunnistas avalik rahvakoosolek 21.
veebruari tarvilikuks eesti keele õpe-
tamise Hilätmõisa läti algkoolis, kuhu
sarnast õpetajat nõutakse, kes eesti
keelt oskab. Loodame, et liitlassõb-
ralik Läti Valitsus asja toetab, nagu
läti haridusminister Eesti konsulile
Riias on teatand. Mõni „skabar“ ei
ole meie rahva laste kasvatuses eesti
vastutaja, nagu ta seda lubas eesti
keele kõrvaldamisega ideaalsuseni
viia, pumbates vene vaimu me rahva
lastesse, keda käib üle 40 mainit koolis.

Eesti kooliküsimusega ühel ajal
tõusis ka Eesti haridusseltsi asuta-
mise kavatsus. Esimesi mõtteid ses
suhtes vahetas allakirjutanu juunil

1925 a. Briigi valla Puntsuli küla maa-
mehe poja Jezup Bul-Mutuliga, kes
on oma maakolgas arusaajamaid isi-
kuid. Aga senni ennast marulaigal-
laseks pidand, ütles ta piinliku olevat
Latgallia Briigi haridusringist lah-
kuda, kus ta on sekretäriks. Vähesed
ajaga ei olnud allakirjutatul võimalik
viiletsamais oludes eesti rahvus-
vaimliselt kõdund pimedast rahva-
massist haridusorganisatsiooni luua.
Kuid oktoobril 1925 Lutsi sõites,
hakkas allakirjutanu haridusseltsi mõ-
tet uuesti õhutama. Paari nõupidami-
se koosoleku järele Nerza-Briigi
asunduses tuli viia tegevuskoht Lutsi
linna, kuhu on koondund vaimli-
selt tugevam eesti jõud. Hilisema aja
Eestist siia asunuud on Lutsis vanem
politseinik hra Anton Rahman,
ärksameeleline eestlane, Helme-
st pärit. Siis on Tallinnast pärit
pr. Raibais, Liivaku perekond, vene
kaupmeeste Semjoonovi ja Ivanovi
abikaasad; Jaan Jaura, kes elas 40
aastat Lutsis ja mitu aastat oli linna-
pää — tema 3 tütarit ja nende sugu on
venestund ja poolastund. Lutsi mehi
on Voitšik Bul-Mutul (Jeespi vend)
Puntsulist ja Kazimir Bul Tundurist

pärit, mõlemad maako-navalitsuse
ametnikud. Viimase poeg on Riias
ülikoolis, tütar õpib läti gümnaasiumi
eelviimases klassis. Üliõpilasist on
veel Põlda Belomoikino külas Aleks-
sander Meks, kes oli Eesti Vabadus-
sõjas kahurväe leitnant; Tartu Vene
ülikooli füüsika-matemaatika teadus-
kond jäi tal 1916 a. pooleli (stügisel
kavatseb Tartus stuudiumi jätkata).
Läti Gümnaasiumi vanemaist õpila-
sist on veel Anton Bul Skriinilt, An-
ton Bul Greekiilt, Adolf Bul Tatilt,
Eduard Bul Tundurilt. Põlda asun-
dusest on Antonina ja Vladislav Sa-
viitski Borovuškilt, Anna ja Bronislav
Njukš Vaarkalilt, Jaants Voleinja Lot-
sišilt, Joonts Garbunov Belomoiki-
nolt. Mikalovo Baranofka l-sest on
Valentin Lipski, Oossip Jeessup Gai-
lon — Tabalovost ja Mihaliina Lipskaja
Salaist. Lutsi gümna. lõpetasid Hiläri
Kalvan Salaist ja Apulinari Teitsan
Ruuzarist; 2 on põllumajandus-kesk-
koolis (Donat Kalvan Salaist) ja Paru-
kovost selle lõpetand Nikolai Niku-
lin käsitöö keskkoolist (Samušist).
Luuema aja Jaura eestlaste järeltulijast
on Lutsi keskkoolis 8 õpilast. Kokku
on teada „maarahva“ soost 30 kes k

ennast on väljendanud vastastikkustes sümpaatia avaldustes, kuigi sel suuremaid olulisi tagajärgi senni ei ole olnud. Kuid õigusele maad andes peab tunnistama, et siiski kahtlemata hõimutunne Soomes suure seltskondliku aparadi käima pani, mis Eestile otsustaval siitmapilgul Soome sõjaväed appi tõi. — Hõimutundes on palju romantikat ja ta on suggestiooni abil ka sageli ülespuhutud. Ta avaldub nii üksikute isikute kui ka rahvaste juures seda suuremal määral, mida rohkem need omi samme tunnete läbi juhtida lasevad. Tunded üksi võivad meid

aga ka rappa viia. Tunnete küttes olles, võib paljuid asju roosisemates värvides näha, kui nad seda on. Tunnete mõjul võib vähem veli suurema kõrval end alahinnata, end väiksemana näha, kui ta seda on, ehk mis veel pahem, lijaldatud lootusi suurema venna päale panna, eeldades viimases tundeid ja püüdeid määral, mil neid sääli ei leidu. Mida kultuurilisem ja arenenum rahvas, seda selgemalt õpib ta nägema ka teisi tegureid, mis rahvaste ja riikide elu juhivad, tegureid mille mõjul ka parimad tunded vahest vaikima on sunnitud. —

Lühidalt, ma ei pea võimalikuks hõimutundeid ja nende tähtsust eitada ja ütelda, see kõik on tühi töö ja vaimu närimine, sest see tähendaks silmi kinni pigistada nähtuste päale, mida hõimutuuded on esile kutsunud Ma usun koguni, et, hõimutunne kui a'ateadvusse kuuluv tunne sageli õigemalt ära tähendab tee, mida meil käia tuleb, kui vahel liig kaaluv poliitiline tarkus ja lühikeseajaline kogemus, aga ka hõimutunne vajab, nagu iga teine tunne, kriitilist käsitust, mitte ainult joovastust.

A. Hellat.

kooli õpilast (ühes lõpetajatega). Poola gümnaasiumis on Helena Bul, vend Vladimir on Vene gümnaasiumis. Päale nende on veel kommertskoolis Vladimir Bul Greckilt, õpetajate instituudis Seipul Mikalova Baranofka I-st.

Nii oli kavatsus Lutsi linn teha Laigallia Eesti Haridusseltsi keskkohaks, kes oleks koondand päale mainit Lutsi asunduste ka Jaunlatgale (Pitalova) ümbruse eestlasi (ligi 50 hinge). Ent selleks oli palju takistusi. — Sääli tegi konsul hr. Kukk ettepaneku avada Lutsi osakond Riia Eesti Hariduse ja Abiandmise Seltsi juure, mis soovitavaim näib. Kasutades 27. jõulukuul 1925 a. Nerza-Briigi koloonias Eesti jõuluõhtut, kuhu selle ametlik korraldaja Tartu Akad. Hõimuklubi oma sekretäri Elmar Pässil oli läkitand, samuti Põlde õhtut 1. jaanuaril 1926 a. õpetaja Karl Tomp'i osavõttel, läkitas allakirjutanu mõlemate asunduste soovivaialdused haridusseltsi osakondade avamise suhtes konsul hr. Kukk'ele Riia E. H. ja A. S-le edasi andmiseks.

Jaanuaril s. a. valiti rahvakoosolekul kandidaadid Nerza-Briigi osakonna juhatusse ja 21. veebruaril Põlde osakonna juhatusse. Osakonnad avatakse Riia pääselti üldkoosoleku otsuse järele.

Senni kui Lutsi eestlaste enestest ei leidu tarvilist vaimlist juhti, on tarvis Riia haritlasil ja hõimrahvaste teaduspõllul töötajail Lutsi hõimu elu eestilises suunas edendada. Lutsi oleks etnograafil ja arkeoloogil tarvis sõita. Kõik on siingi muutumas, mille juures uurija mõndagi tabada võib, mis mitmeti võib siin huvi pakuda. Näit. ümherrahvustuse küsimusest võib Lätimaa alal kogu teaduse luua. Mõeldagu liivlasi ja ammu kadund kurelasi, siis kreevineid (1445 a. Bauski linna ümbrusse tood vadjalasi), Seltini ja Lejasciemi (Aahof) „liivude“ (XVII. as. siirdund

eeslaste) ja prof. Ojansuu teatel neist lõunapoolse Bersoni kihelk. Märzeni mõisa „tsuudide“ päale. 1921 a. käisin 100 aasta eest venestund eesti Sapohnovo külas, mida dr. Kallas nimetab oma teoses „Kraasna maarahvas“, kus veel tähendetakse ühe Võnnu ümbruse vanema asunduse päale. Ka uuemal ajal Eestist siirdund eestlased (nagu Marienburi eestlased) pakuvad huvi. Võib leida, et 300 aasta eest Eestist siirdunu järeltulijas leegitseb eesti vaimu, kuna 30 aasta eest väljarännanu järeltulijal see on jääks tardund. — Lutsis võib uurida mitme rahva ja usu mõju eestlaste päale. Selgesti on siin näha läti, vene, poola, juudi mõju. Siin on näha, kuidas rooma-katoliku usk rahvast pimedaiks jumalaorjeks on teind. Kõneldakse ühest Mägize külla naisest, kes 7-nädalalise paastumise järele ei jõudnud „ksõndza (preestri) man patal“ (pihil) enam kõneldagi, oli surnuks ennast näljutanud. On selgesti näha, et inimene paastub ainult ksõndza käsul, kartes piimatilga pärast igavest põrgutule ja tõrva piina teenivat. Aga viina või õlle peekrikeno on lubat. Palvetatakse palju, milleks sunnitakse ka lapsi ja noorrahvast. Ilma-aegne on arvata, et palujate hinge põlvili põrandal ja ahju pääl, kiriku altari eest kunni kiriku aia taha poris ja lumehangel kannab mõni kõrgekspet religioosunne, püha ekstaas, kõrgehingelise poedi inspiratsiooni sarnane tunnete vool, vaid kõik sünnib hirmu, kartuse, vormi täitmise, orjameelsuse, sundimise tunde all²⁾. Siin võib uurida, kust need kõrged rahvustunded, patriootsed liikumised päale hakkavad. Siin

2) See küsimus nõuaks siiski põhjalikumat, täiesti erapooletut teaduslikku vaatlemist ja uurimist. Tundub, et autor on oma otsuse vast liiga kergel käel teinud.

Hõimunumbri toim.

võib näha, kuidas inimese elu keerleb nina-aluse, kiitsaste materjaaliste huvide ümber, kuidas kõik liigub otse alginstinktide tõugete järele. Ent poris peitub pärleid ja kivis kulda. Miski ei tohi meid pessimisiks oma rahva päästmises teha. Meie väikerahva isamaalasel olgu alati oma rahvuse evangeelium käes, millega mindagu igale poole hõimrahvaste saarile, mis uppumas on kesk võõraste vete vihaseid hävitavaid vahilaineid.

Lutsi maarahvast ei või maha jätta. Oleks tarvis keskkooli kasvandikke Eestisse viia, kas või mõneks suvekuukski, andekamaile aga pikem aeg Eestis olemiseks määrata. Tuleval suvel on tingimata soovitav ekskursioon õpilasile toimetada Tartu laulupeole ja üleilmlisile karskuskongressile. Eesti tulvustamiseks on Lutsis tarvis toime panna suvepidusid, loenguid jne., et tõugat hõimukest vähegi ligindada, mis olgu iga teadliku isamaalase kohus.

Paulopriit Voolaine.

Hõimuringide asutamine keskkooles,

Hõimuringide asutamisest keskkooles on Akadeemilises Hõimuklubis viimasel ajal sagedasti juttu olnud. Seda küsimust puudutati ka Soome-Eesti üliõpilaspäevil läinud aasta oktoobril. Ka Haridusministeeriumilt saadi sellele kavatsusele hääkskiitmist.

Senni on asutatud meie teada esimene hõimuring Tartus Kommerts-gümnaasiumis, fõsi küll, ilma Akadeemilise Hõimuklubi otsekoheste kaastegevuseta.

Loodame, et see ei jää viimaseks hõimuringiks meie keskkooles. Akadeemilise Hõimuklubi peaks aga päevakorda võtma süstemaatilise aktiivse hõimuringide loomiseks keskkooles.

V. E.

Mõni sõna Eino Leino Eesti motiividest.

Aino Suits.

Eino Leino oli Soomes innukamaid Eesti sõpru. Selle sõpruse juured põhjavad Kalevala ja Kanteletare runomotiividesse, nende pulbitsevate runoallikate äärde, mis olid Eestist Soome ja Soomest Eestisse lainetanud. Oma lähema hõimu sünnisõnade taga kuulis ta juba varakult ka „Ingeri nuttu“, tundis „Kaupo ja Lembitu tuska“.

Aga ka Eino Leino põnevam tähelepanu pöördus Eesti poole alles Suur-Vene rõhutatud Soome hõimude pööripäevil, 1917 ja 1918 a. paiku. Eesti küsimuses ei eksitanud luuletaja meelt need suurpoliitilised kahtlused ja kaalumised, mis siis veel Soome argipäevaste mõjuvõimude Eestile liginemist takistasid ja praegugi takistavad. Eino Leino jälgis Eesti algavat iseseisvuse võitlust palava meelega juba enne Soome relvastunud abijõudude ilmumist. Selle tõenduseks on ta luuletused sarnased kui „Vapaa Viro“ 1917 a. kevadel:

Ole, Eesti, tervitatud,
vennad, õed te Soome sillal!
Lahti sulud servitatud,
murtud tuules, tormis killal.
Taara, aita rahvast kahte,
kes need kaitsvad Soome lahte!

Lahetagune vennasmaa muutus Eino Leinole ta viimastel eluaastail ikka lähedamaks, liitigi pärast ta külaskäiku Eestis 1921 a. kevadel. Oma vaimustatud reisimuljeid jagas ta varsti selle järel Soome üldsusega „Hel-

singin Sanomate“ veergudel. Tema meelsaks unistuseks oli veel kord pikemaks ajaks tulla Eestisse ja näha suvehõõtu hämaras „Eesti vanaeite“ aida trepil istumas. Eesti rahvalaule oli ta mõttekujutlusse sisendanud pildi paljukogenud ja kõikteadva ilmega eidest, veel elavast ja leelutavast oma kaugele kevadete kaotuses. Meelde painunud Eesti tudisevat taati sai luuletaja omal külaskäigul ilmsigi näha. Ühes Eino Leino Eestimatkja järel kirjutatud luuletuses, mis 1921 jõulukuks trükitis ilmus, korduvad need sõnad:

„Eestin ukko, Eestin akka“.

Aga püsivama mälestusmärgi oma tihenunud ühtekuuluvustundmusele Eestiga tahtis Eino Leino nüüd püstitada. Ta võttis nõuks luuletada kolmanda kogu „Helkavirsiä“, ja selle Eesti motiividest. Kavatsus oli ettevalmistatud agara Eesti muinasjuttude ja rahvalaule lugemisega. Mitmesugused Eesti primitiivide äratatud ained keerlesid luuletaja pääs eri teisen-ditena. Üheks sellesse kogusse kavatsetud värsi septsuseks oli „Vanha pakana“ (Vana pagan). Eesti vanaeide kõrval oli vana pagan selleks kujuks, ms ta mõtte kujutlust huvitas. Kalevala-seltsile kingitud „Helkavirsiä“ visanditest tarvitame siin juhust seda Eino Leino Eesti motiivi kohalikule üldsusele tundmatuna lähemale tuua.

Vanha Pakana.

Virolainen helkavirsi.

Sasupäänikö päreät?
— „Päivänmaille Suo-sukuisten.“ —

Murhasitte mun omani,
Lindan, liian linnan rouvan.
Minut missä rouhitahan?
Kivenkö kirjavan selällä?

Eivät Eestin ennättäissä
tuskasta tuhanten vuotten,
marssien Maru-Malevan
taas teitä Kave-Kalevan.
Kuljin niitä, kuuntelinkin.

Tekivät kiviset kirkot
minun mieltä sisälle.
Lien ollut kivinen lakki:
paadet päähäni putosi.

Kukot kirkon kuulumahan:
„Laji on toinen tänne tullut,
mahdu maahas et sisälle,
ennen kuin eroat meistä.“

Seinätkin selittämähän:
„Taru on Linda, linnanrouva,
piimä päästä pitkän pellon,
maidon maalle juoksevaisen.“

Portahat porajamahan:
„Kulki tästä kurjat ennen,
taisi saapua takaisin
sankarit varaväkevät.“

Murhasitte mun omani.
Siksi etsin entistäni,
murehdin ma muinaistani
yltä Yön ja Päivän saaren,
takoa Tanikan linnan.

Vaan jos nukkuu nurmipääni
maassa maksankarvaisessa,
Linda, tuo sininen lintu —

Silloin, Maa, sinut kiroan.

1923.

Eino Leino.

Murhasitte mun omani,
Eestin rouvan ensimmäisen,
Tanskan linnan liepehille,
Räävelihin räikeähän.

Se oli Linda, kumpurinta.
— „Kunne itse nyt laseite?“ —

Painan pääni Petserihin
setukaisten selvitellä,
Peipus-järvehen pelastun,
naida Narvan tyttären.

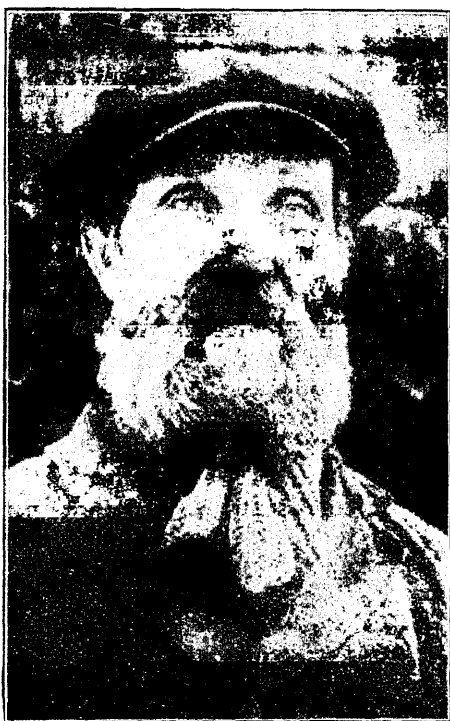
— „Ohoh, Sinua, ukko utra.
Hapsesi hajan menevät
penkerelle, pänkerelle
tykö Inkerin ihanan.“ —

Mistä löydän siis omani?
Luotako valion Vatjan?

— „Jo sun joutsenes jorisi
Emä-virran vieremillä,
taittui jo tasainen varsi
Tartun valkotanterihin.“ —

Liivi koor, mis jäänud aasta märtsikuul Tallinnas ja Tartus käis. Ülesvõtte Riias, kus koor lätlastelegi häa eduga esines.

Liivlane (Melnisla külast)

Kõrval üleval:

Rühm liivlasi (Kruse Necro-Livonica'st).

Kõrval all:

Petzold: Kolga liivlased (Riia Doomi muuseumist).

Liivi naine.

Liivi naine rahvariides (Luužna külas).

Päevasyndmusi Liivi rannikult.

Hõimunumbri jaoks kirjutand liivikeele õpetaja ja Liivi Haridusseltsi esimees M. Lepste.

Kui suuremate rahvaste siseelu väljendavad suuremad välisedki syndmused, siis pisikesel liivi rannikul võib juhtuda ainult pisikesi miniatüürseid syndmusi, nagu on päkapikuliselt miniatüürne ka kogu meie rahvas. Kuid seegi pisielu näib meie jaoks ligilähedalt vaadatuna hiiglasuur, köidab meie mõttelendu ja tundetungi, kihutab meid tegudele ja veel enam sõnadele, jah, tõukab meid ka kibedalt kannatama kaotuste puhul ning õnne tundma saavutet võidust. Kui tuletada meelde kogu meie rahvuslikku eluiga, varjusurma vaibund liivi hõimu uuestisyndi ja teadlikku ärkamisaega, siis piirdub see ajalisel ainult viie aastaga ja sisulisel vast üks viie suurema syndmusega. — 1921. aasta alul võttis Emakeele Selts kaks liivi noormeest Tartusse, et kasvatada neist meile emakeele õpetajaid, kuid see suurepärase algatus ei õnnestund: noormehed ei suutnud täita nende pääle pandud lootusi. Samal aastal algas ka meie nii-ütelda „vabadussõda“ oma rahvusliku iseolemise kindlustamiseks: see väimustet, yksmeelne ja äge, vahetevahel otse meeleheiflik võitlus oli sihitud liivi

ranniku eraldamiseks läti sisemaast iseseisvaks vallaks kultuurilise autonoomiaga, kas või ainult niigi palju, et lubafaks emakeele õpetamist koolis ja tarvitamist omavahelisel asjaajamisel vallas. Aga lätlased ei võimaldanud isegi seda mitte. Kolmeaastase võitluse järele sumbuteti siseministeriumi otsusega lõplikult liivi rahvakese sydamesoov, mida olid väljendand paljud koosolekud, palvekirjad, saatkonnad ja rahvahääletus, — Liivi valla projekt maeti rohelise kalevi alla ja meie leinava rahvakese meelehärma pyyti trööstida yksi loaga õpetada liivi keelt ranniku koolides eraviisil ja lisatundidel! Kibe ja valus peitumus oli see meile kõigile, nii raske, et surus mitmegi mehe rahvustunde lämbuma, kuid ometi see ei toond meile veel rahvuslikku surma. Meie nägime ainult selgelt, et meil ei maksa lootma jääda ligemate naabrite abi pääle, vaid et yksi omal jõul võime saata midagi korda. Ja siis koondasimegi oma jõu rahvuslikule kultuuritööle: 18. novembril 1923. avasime oma Haridusseltsi ja tõstisime esimest korda liivi rannikul lehvima oma rahvusliku rohe-valge-

sinise lipu, samal ajal asutasime mitmes kylas laulukoore, avasime raamatukogu ja asusime emakeele õpetamisele koolides. Meie kõstrist sai meile rahvuslik laulik, kelle liivikeelsed salmid kajasid varsii kogu rannikul, kuna 1924. a. jaanipäeval kogusime kõik yhisele esimesele liivi laulupeole. Ja siis saabus kõige suurem ja ylevam syndmus meie rahva uues ajaloo: liivi laulukoori kylaskäik Eestisse. Sellest on kyll juba aasta mööda, kuid veel tänapäevani mälestame seda aega harduses ja kõneleme sellest aina. Alles paari nädala eest kogusime meie jällegi oma armastet hõimurahva suurpäeval, 24. veebruaril, lipukestega ehitud ruumidesse yhisele teeõhtule ja veetsime ilusad tunnid tundesoojuses ja mälestustekyllas. Ning ega meil praegugi soojemat soovi ole, kui näha eesti hõimlasi korra ka siin meie kodusel valendaval rannikul kyll kylalistena, kyll suviiajatena, kyll kas või ainult möödasõitjatena. Tulge ja tundke rõõmu sellestki vähesest, mida meil on ja mida pakusime teile sydamerõõmuga!

Isiklikkude hõimusedemete sõlmimisele.

Isiklikkude kokkupuudete ja tutvuste tähendust hõimutööle võime vaevalt hinnata küllalt kõrgelt: Ilma nendeta jääb hõimutöö kergergi, tõsi küll, juba iseenesest ilusaks, aga ebamääraseks aatlemiseks. See on nagu idealiseeriv isamaa-armastuski, ilma selle rahva tundmiseta, kes selle isamaa kamaral tööd rühib. Alles selle rahva argieluga tutvumine, see on alus, et õieti hinnata neid olusid, kus see rahvas elab, töötab ja võitleb, alles see annab meie patriotismile kindlama põhja. Samuti on idealiseeriv hõimuaade nagu triiphonetaim, alatises hädaohus, kui kord vabad ja tugevamad tuuled puhuvad. Alles isiklik tutvumine vennasrahvastega, isiklikkude sidemete sõlmimine hõimrahvasse kuuluvate üksikisikutega annab hõimuharrastusile õige väärtuse ja aluse. Need muutuvad õhus rippuvaist ideaaldest elu reaalsusele põhjenevaks tööks. Avaneb uusi vaatekohti ja õpime uusi tegevusi.

Seepärast ongi hõimukatekismi esimene käsk: tutvune hõimrahvaga isiklikult! Seks on erilisel hääd tingimused just üliõpilasaas-

tais. Noor meel kipub maailma nägema, ta on herk vastu võtma uusi muljeid, suved on veel enamasti muretud ja vabad, ning mugavuse nõuded veel nii väikesed, et õhukenege kukkur neile vastu peab. Ja kõige lisaks tuleb veel mõni vennasrahva hõimorganisatsioon, kes võimalust mööda pakub sõbralikult oma abi reisi ja korterisaamise korralduseks.

Oleks patt seda võimalust jätta tarvitamata! Isiklikku nägemist ei korva ilusaimadki unistused ega lennukaimad mõtted — sama vähe kui kirjanduslikud isikukujud, olgu nad kui tahes hingesugulased, jaksavad korvata samade sihtidega elavat inimest, kellega oma lootusi ja tuski võime jagada. Isiklikkude kokkupuudete läbi variseb meie hõimuharrastusist küll vahest ära palju pinnakulda — mis just tervemini mõtlejaid eemale tõukabki — aga leiame selle asemel väärtusi, mis harilikult pinnapääl ei toretse. Õpime tundma hõimuaate positiivset, soojendavat ja loovat jõudu. See ei ole enam ainult piduõhtute lipp, vaid juba esmaväärtusega

teenäitaja lahendust ootavate rahvuslikkude ülesannete rägastikus.

Siis tuleval suvel hõimlaste juure! Paun selga ja tee! Eesti Ingeri soomlastega tutvunemiseks pole mingeid takistusi. Huvireis liivlaste ja Lutsi eestlaste juure on eriti eestlastele kerge nüüd, kui passiraaamad kaotet. Juba Saaremaale paistavad Liivi ranna „Sinised mäed“. Vaikse ilmaga julgeb isegi kas või kalamehe paadis üle veevälja purjetada. Milline meeldiv üllatus olekski liivlastele, kui rõõmus üliõpilashulk läbi rannakülade rändaks, koguks asunikud pilguks ajaks mere äärde, laulaks, mängiks, jutleks ja annaks osa oma noorest usust elu raskusis võitlevale hõimkillukesele! Ja teised läheksid Soomet matkama! Ootavad Imatra, Punkaharju ja Saima sinetavad veeseljad või Oulujõe kohisevad kosed ja Ounasvaara ümber valge suviööde nõiduslikkus ja harvasõnaline Soome talupojarahvas, kes siiski lahkumishetkel, eesti laulust innustet, nii venvalt ja südamlilkult kätt pigistaks. Soome üliõpilased omaltpoolt tuleksid Eestisse, rän-

Ungari hariduse arenemiskäigu pääjooned.

Ungari hariduse ajaloo püsib tsen-traalse tähtsusega üks peaaegu lahendamatu probleem: rahva hingele mitte vastava, päälesunnitud haridus (tsivilisatsioon) vormi omandamine ja võõra kultuurraami peale vaatamata selles siiski omapärase rahvusliku hariduse arendamine.

Vastand, millest kõneleme, on ja oli ikka olemas ungari rahvahinge ja lääne Euroopa ehk kristliku tsivilisatsiooni ning kultuuri vahel. See väide ei ole isiklik, ega subjektiivne arvamine. Instinktiivselt tunnevad ja väljendavad seda juba keskaja varemud ungari kroonika kirjutajad, nii nagu konstateerimas seda filosoofilise sügavusega tänapäeva teadusmehed ungari hariduse ajalugu uurides, omapäraselt ungari ideoloogiat. Ja ei olegi nii julge see väide. Teame, et ungari rahvas on idamaalt tulnud lääne-Euroopasse. Tema keel, vaim ning sugu on hoopis teised, kui lääne rahvaste omad. Iga-veks traagikumiks sai selle algupärase vaimuga õnnistatud ehk neetud ungari rahvale, et ta omavõrdlemisi väikese arvu, õnnetu saatuse ja ikka kestva tagaetatud

oleku pärast ei saanud arendada niivõrd omapäraselt ning nii suure tähtsusega haridust, mis põhjehene hoopis algupärasel ilmavaatel, nagu teistel idamaa rahvastel näit japaanlastel, hiinlastel ehk isegi türklastel, mohammedismi kaudu.

Ei ole omapäraselt ungari usku, ei olnudgi, ainult paganism primitiivsel astmel, millest ajalooliste sündmuste tõttu ei võinud areneda orgaaniliselt edasi elujõuküllane algupärase ilmalik ungari haridus. Kui Lääne-Euroopasse sattunud ungari rahvas tahtis kindlustada oma olemasolekut tulevikus, siis võis ta seda teha ainult kompromissiga. Ta pidi ennast alandama võõrale ilmavaatele ja tsivilisatsioonile, Lääne-Euroopale, kristlikule kultuurile. Sakslaste „kahvatanud näolise“ Kristuse eest pidid kaduma ungarlaste paganus-jumalad. Nii tekkis aasta 1000. p. Kr. sündimise ümber probleem, mida võiks nimetada igaveseks ungari probleemiks: Kui ungari rahvas tahab alles jääda, on ta sunnitud oma tahtmise, oma iseloomu peale vaatamata ikka võõraid hariduselemente vastu võtma. Kui väiksem rahvas peab ta suurematelt õppima, peab silmas pidama, mis läänes sünnib, et rahvaste eksistentsvõitluses mitte alla jääda.

Agaga mida ungarlane õpib, laenab,

see ei jää ainult puhas järeleaimamiseks. Ta suudab oma vaimust laenatud haridusšabloonisse algupäraseid impondeeribabiilid leida ja ungari geenius muudab omapäraseks Euroopa hariduselemente. Nii areneb siiski ungari haridus, mis on ülddeuroopa, ehk õhtukultuurist küll orgaaniliselt kasvanud osa, aga siiski algupäraselt iseseisev. Orientaalse rahvahinge funktsioneerimine õhtumaa haridusaines, neist teguritest kasvab ungari haridus.

Ümbrus, olukord, „the struggle for life“ determineeris nii algusest saadik ungari hariduse läänepoolse pöörma, sellest hoolimata, et rahva hingelised silmad idapoolsele olid pöördud, ikka unistades maha-jäetud kodumaast. Ungari rahvas muutus läänes teiseks, kui ta oli enne. Et aga ungari omapärasus ei ole täiesti kaduma läinud ja ungari rahvas ning haridus näitab tänagi veel algupäraselt, mõnikord bizarri, teistele arusaamatut iseloomu, selles on ühe teguri mõju tähtis olnud, mis kõigepealt tunnistab ungari rahvas peituvast kehalisest ning vaimlisest elujõust. Ungari sugu, hing ja keel avaldab, eraldab tänapäevgi veel kõva assimileerivat mõju. See vägev assimileeriv jõud ilmeneb ungari keele arenemises, (laensõnade suure hulga üm-

daksid Vasknarva kaudu Peipsile, roniksid Munamäele, vaatleksid Petserigi. Või käiksid läbi Saaremaa ja ühineksid Sõrvemaal eestlastega, et mitte tegemata jätta ka ühist liivireisi. Pass? — noh, küllap saaks sellegi korraldada, kui aegsasti plaanid ühte sobitaks. Võimalusi leidub ikka, kui ainult leidub hääd tahtmist.

Aga teisitigi võib teha. Helsingi ja Tartu Hõimuklubid korraldavad suvikohti vennasmaa üliõpilasile. Osa neist on maksulisi, teistes taas tasutakse ülespidamine tööga. Jäetagu ainult kõik tühi- sed eelarvamised ja kahtlused, jäetagu liigne nõudlikkus ja liig suur kohtade valimine. Hakatagu kinni sest võimalusest, mis pakutakse ja tehtagu ise sest kõik, mida teha võib. Ega ju ei ole kahjuks ka mõni negatiivnegi tähelepanek. Tähtsaim on ju, et pääseme hõimrahva keskele, saame näha midagi uut, saame kontrollida oma kujutlust hõimumaast,

mis kaugelt vaadates jääb ikkagi puudulikuks. Ja pääsi: tee saab meile tuttavaks, teine kord on juba kergem minna¹).

Nende püsivamate suvikohtade korraldamine nõuab meie hõimorganisatsioonelt siiski palju hoolt ja vaeva. Seepärast ei tohiks nende häätahtlust mitte kurjasti tarvitada. Ei tohiks asjata endale kohta kuulata, lubada tulla ja ometi jääda tulemata. See raskendab väga palju suvikohtade korraldust ja vähendab nende harrastust, kes sõbralikult nõus on olnud hõimvõõraid oma kodusse võtma. Nõutav töö on ju harilikult enam vormilist laadi,

Ka Ungarisse tuleb korraldada suvikohtade vahetust ja reise, üksikult ja hulgaliselt, kuigi siin niihästi keelelised, rahalised ja kaugusraskused suuremad, kui lähinemisel Soomega. Hiljemini tuleksid küsimusse ka Venemaal asuvad hõimrahvad, samuti ka Välis-Eesti ja hõimasundused kas või kogu maailmas. Hõimunumbri toim.

tähtsam tegur on tavaliselt pere oma tahtmine, saada oma juure rõõmus hõimukülaline. Aga ega noor üliõpilane ju ei peaks tagasi kohkuma ka töö eest, kui seda vähe enam peaks nõutama.

Nii siis, hõimlaste juure, kel vähegi võimalik. Töösse või matkale — selle järgi kuidas aeg ja rahakott lubab ja lusti on. Kuid igal juhtumisel kaasa võtta rõõmus meel ja eelarvamistetu soov, tutvuneda hõimrahva oludega nagu need on, millisteks eri ajaloolised olusuhed need on moodustand. Vaade pinnapäälest sügavamale. Isikupärane kogemus endiste ebamääraste arvamiste asemele.

Ja siis tagasi koju, kukkur küll tühi, aga ise seesmiselt rikkam, parimate mälestustena need hõimusõbrad, kellega matkal tutvunud. Jatkatud üliõpilasaegne tutvus võib elustada suuresti meie kogu elu hõimuharrastusi.

H. K—n.

Dr. Elemér Virányi
Tartu Ülikooli Ungari keele lektor.

E. Virányi sünd. 1897. a. Lõuna-Ungaris; on võtnud osa maailmasõjast, kus haavata sai. 1919. a. asus Budapesti ülikooliõpinguid algama. Tema eriala on Ungari keel ja Ungari kirjandus, pääle selle Prantsuse keel a kirjandus. Suvel 1922. a. tegi reisi Eestisse ja valiti Tartu Ülikooli Ungari keele lektoriks. Kogu Eestis viibimise aja on Dr. E. Virányi hõimutööst kõige agaramalt osa võtnud.

bermuutmise ungaris häälikseaduste nõuetele), ungaris rahva, kui ajaloolise töu väljaarenemises (temas ühinenud soomeugri, hiljemini türgi, ning veel hiljemini germaani, slaavi isegi neo-ladina rahva-elementide kokkusulatamine üheks poliitiliseks rahvuseks), ja ungaris hariduse ülesehitamises — võõraste kultuurimõjude iseseisvas vastuvõtmises, ümbertöötamises ja omakeelse, omameelse haridus- ilma loomingu kaudu vaimlises üksuses, ühendades, koostades rahvast.

* * *

Nende üljõonte tõmbamise järele uurigem lühidalt, missugune oli ungaris haridus üksikutes aegjätkudes?

Pilt, mille saame, näitab aastatuhandete perspektiivi. Võrdleva keeleteaduse abiga ulatab võrdlemisi selgesti meie pilk 4—5000 aastat tagasi. Esimene aegjätk oleks soomeugri algkeelest kajastuv algrahva kultuur. Soomeugri algkeele sõnastikust võime järeldusi teha selle kalastaja, metsastaja rahva primitiivsete pagana, nomaadi elu kommete, kultuurimõjude ja kultuurilmuvuste kohta.

Soomeugri rahvaste eraldumisega jääb üksinda see haru, millest areneb edasi tänane ungaris, parem madjari rahvas. Pärast Soomeugri ühiselu tuleb ugri-aeg (ungarilased, vogulid, ostjakid) milles hariduslik tõus esineb. Eriti tähtis on, et rahvas muutub ratsastaja-rahvaks. Umbes pärast Kristuse sündimist hakkab ungarlaste kokkupuutumine türgi soost pärit rahvastega. See aeg kestab sajanguid läbi, kuni ungaris rahvas IX. sajangus lääne poole hakkab rändama.

Türklastest õpib ungaris rahvas intensiivsemat põlluharidust, rahvusliku eneseorganisatsiooni ja vist ka vaimukultuuri alal nii mõnda. mis puutub rahvaluule ja usuliste mõistete alasse.

Missugune oli tänase Ungarimaa okupeerijate paganungarlaste vaimline haridus, sellest on meil kahjuks vähe positiivseid andmeid. Nagu konstateerida võib, on meil siingi tegemist üldse orientaalsete kultuurimõjudega: persia, türgi, isegi hebrei (juudi) hariduselementidega. Ühejumala mõiste hakkas igatahes juba selgesti välja kujunema, kirjutamisoskus (türgi ruunikiri), algeline rahvaluule oli ka levinenud.

1000 a. p. Kr. järgneb uus aegjätk ungaris hariduses, ristiusu võtmisega. Esimese ungaris kuninga, Püha Stefani, nagu tema isa vürst Géza diplomaatiline osavus näitab, et ristiusk toodi maale omade valitsejate soovi ja tahtmise järele. Sellest sündis küll traagiline kokkupõrge rahva enese keskel ja lääne ning ida võitlus. Konservatiivide ja uuendajate võitlus on sellest saadik olnud meie päevadeni Ungaris raskem ja traagilisem kui milgi muul maal.

Kristliku lääne tsivilisatsiooni eluviiv oli Stefani ajal juba varem arenenud paganarahvapärast ungaris haridust hävitada. Raskete võitluste järele õnnestub see ka nii, et täna meil õige vähe andmeid on vanast ungaris usust ning rahvaluulest: pagana haridusest. Siinkohal peame selle iseloomustava nähtuse peale tähendama, mis Ungaris poliitilises ning hariduslikus arenemises sellest saadik tänani sagedasti tübilisena esineb. (Järgneb)

Ühe Sürjäni rahva ärkamisaegse suurmehe mälestuseks.

20. jaanuaril s. a. suri Riias maksavähja murtuna endine Peterburi Pühoneuroloogia Instituudi professor, sürjälane Kallistrat Žakov. Tema mälestusele olgu pühendatud järgnevad read.

Kallistrat Žakov sündis 1. okt. (18 sept. vana kal. järele) 1866 a. Davponi külas Vilgorsti kihelkonnas, 3 versta eemal Sürjäni rahva vaimlisest keskkohast Ust-Sõssolskist. Tema isa Falalei oli puulõikur, kuulus omade kiriku altaripuulõigetega omas ümbruskonnas. Kallistrat oli oma isa ja ema Ustinja viimane, 11 : s laps.

10 aastase vanuseni oli Kallistrat kirjaoskamatu. Hiljem õpetas talle lugemist, kirjutamist ja osalt rehkendamist ta vend, kes sõjaväest koju tuli.

Kusagilt sattus Kallistrati kätte raamat, milles oli öeldud, et päike on maast 100 miljoni versta kaugel. See asjaolu ei annud uudishimulikule Kallistratile ennem hingerahu, kunni ta isakodust poolvägisi kreiskooli läks, vallavalitsusest igaks juhtumiseks vaesustunnistus taskus. Ta õppis ütle mata hästi ja pääsis hiljemini õpetajate seminaari. Selle lõpetamise järel tuli tal aga esialgu olla Holunitski vabrikus lihttööliseks. Hiljemini pääsis ta aga reaalkooli, siis metsainsti-

tuuti. Selle järele oli ta kloostris munkõpilaseks, ja alles 30 aastaselts pääsis ta lõppeks ülikooli. Siin õppis ta looduste aduseid, matemaatikat, astronoomiat, keeleteadust ja võttis osa prof. Tshelpanovi psühholoogilisest seminaarist. Ta kirjutas mitmed võistlustööd. Ülikooli lõpetamise järele sai Kallistrat Žakov Psühoneuroloogia Instituudi professoriks, olles samal ajal Peterburi ülikoolis eradotsendiks. 1917. a. oktoobri-revolutsioon löi aga ta sellest kohast välja. Ta sattus Helsingi, Tartusse (siin pidas ta mitu kōnet sürjälaste üle), siis Pihkva, kus ta õpetajaks oli, jällegi Tartusse, kus ta oli uues Eesti ülikoolis paar aastat Sürjäni keele lektoriks ja filosoofia professori kohustetäitjaks. Kokkupõrgete tõttu ülikooli valitsusega lahkus ta siit, elas esialgu Valgas ja Valga lähedal, siis Riias, kus ta elu lõpule jõudis pikkade viletsuste ja kitsikuse, isegi sagedase nälgimise järele. Kuid isegi hauas ei saanud ta otsekohe rahu: üks tema jüngeritest muretsetes Läti Tervishoiu Peavalitsusest surnukeha väljakaevamise loa ja tahtis teda mumifitseerida lasta, majanduslikuks eksploateerimisobjektiks enese kasuks, ütlevad teised limitistid, prof Žakovi

jüngerid. Kuid see plaan polevat väljakaevaja rahapuuduse pärast korda läinud, ja väsinud rändaja põrm asetati uuesti rahupaika. seekord vist küll juba lõplikult — kui teda sürjälased hiljemini oma kodumaale ei vii, nagu eestlased tegid Dr. M. Veske ja kavatsesid teha Koidula põrmuga, neid Venemaalt kodu tuues.

Prof Žakov * kuulub inimete hulka, keda kerge pole hinnata. Niipalju on aga kindel, et temas peitus algupäraselt suur keheline jõud, suur mõistus, suur fantaasia, luuleand, suur usulisfilosoofiline tung. Ühe sõnaga, temal oli palju eeldusi saada tõsiseks suurmeheks mitte üksi Sürjäni rahvale, vaid kogu maailmale.

Kas on prof Žakovi elu ja tegevus neid lootusi täitnud? Nekroloogis oleks ju väga kohane teda tänada ja kiita kõige selle eest, mis ta teinud, teda igal juhtumisel suureks ülistada, tema puudustest vaikida: *de mortuis nil nisi bene!* Kuid see ei vastaks siiski tõele ega oleks mõnelgi põhjusel psühholoogiliselt otstarbekohane, ja sellepärast luban ma enesele kadunu tegevust siiski kriitiliselt hin-

Mida peaks tegema üliõpilaskond Lutsi asunduse eesti rahvakillu hääks?

Lutsi asunduse¹⁾ eesilased avaldavad suure vene mõju tõttu laiapiirilisi venestumise tunnismärke. Siinseid venestumist on kaasa mõjutanud iseäranis võõraskeelne kirik, kool, haridus, kohus ja kõik ametlik asjaajamine. Lutsi eestlaste asundus, mis varemini moodustas 4387-hingelise eesti pere (v. dr. O. Kallas, Lutsi maarahvas, lk. 15.) on järjest vähenenud. Luematel andmetel on eesti keele mõistjate arv langenud 120 : ni (v. magistrand P. Voolaise „Lutsi maarahvas 1925 a.“ Eesti kirj. XIX, nr. 9).

Vanem kirjandus on kirjutanud Lutsi eestlaste venestamisest, kui paratamatule surmale suikumisest. Kirikuõpetaja Villem Reiman on nimetanud sellest väljamaalastelegi soomekeelses „Oma Maa“ teoses: „kaks kõigevanemat eesti asundust, Kraasna Maa rahvas Pihkva kubermangus ja Lutsi Maa rahvas Viitebski kubermangus on juba lahkunud oma rahvuses“ (v. Villem Reiman, Vironmaa, „Oma Maa“ IV., 413), olgugi, et kadunu ise ei käinud Lutsimaal. Vene mõju ülivõimust Lutsi eestlaste juures kirjutab J. Meomuttel raamatukeses „Eesti asunik laialises Vene riigis“ aastal 1900 ja kirikuõpetaja A. Nigol

raamatuse „Eesti asundused ja asupaigad“, ilmunud 1918 aastal. Mõlemate raamatute autorid tarvitavad dr. O. Kallase raamatu andmeid.

Kui muutub aeg, peaks muutuma ja kohanema rahvas sellega. Lutsis leidub ometi palju endist elujärge. Vaimliselt pimestatud rahvas on vene kooliõpetajate ja katoliku preestrite mõju all, ega suuda vabaneda omal jõul sellest kammitsast. Kuigi lätlased eesti-sõbralikult asunikke toetavad, on neil küllalt tegemist venestanud lätlastega, n. n. laigallastega ja nad ei saa ohverdada sellepärast Lutsi eestlaste eluparandamiseks kuigi palju.

Kui viimasel ajal on sellest kirjutatud, siis ainult jutujatkuks, enese rahuldamiseks ja tõsiste asjaolude varjamiseks. Kindel on, et venelased omalt ümberahvustamiseseisukohalt häälimeel ei lahku, vaid edasi püüavad mõjuda, et Lutsi eestlaste lõplikku sulamist neisse saavutada.

Eesti üliõpilaskond on tegelenud mimesugustes küsimustes, kõige vähem nendest väliseestluste ja hõimuküsimustes. Tuleks otsustada seisukoht, kas ei maksaks hõimuasja eest üliõpilaskonnalt välja astuda juhtumist, kus ülekohtuselt talitatakse oma rahva või hõimlaste vastu, või oleks soovitav ükskõikselts oodata, mis sünnib ümberolevate Eesti rahva saarekestega.

Liivi hõim, mis juba Algoomes on lahkunud lõuna-eestlastest, on lähikese ajaga soetanud emakeele õpetuse, kooli, laulukoori, Liivi haridusseltsi ja mõned lugemikud liivikeelse

kirjandusega. Nüüd on ka Lutsimaal ellu kutsunud kumarakski vallas oma haridusselts ja P. Voolaise poolt esimesi katseid tehtud Lutsi eesti keele õpetusega, mis kooliraamatute puudumisest hoolimata hästi on õnnestunud.

Lutsi minevik ei ole mitte Liivi muistne kuningamaa oma, vaid kurb põhjasõjaaegne krahv Sheremejevi Võrumaa sõjavangide kannatuste lugu, olgugi, et nad põlvnevad ühest ja samast Lembitu rahvast. Olevik on Liivist samuti kurvem, sest neil puudub senni Lutsi oma rahvajuht ja luuletaja!

Kas ei oleks aeg laiemalt üliõpilaskonnas viimasel veerandil huvi alla võtta oma asi, s. o. eesti rahva poegade saatuse, sarnaselt nagu toetab kogu soome üliõpilaskond karjala ja teiste soome hõimude küsimuste lahendamist?

Esimene ja kõige tarvilisem Lutsimaa suhtes: tulgu eestlased, kel eesti vaimu on, suguvendi vaatama, Loodagu sõprusi! Nende ridade kirjutajal, lahkudes Lutsi hulgaliste saatjate eesti suguvendade keskelt, on edasi ütelda üliõpilaskonnale kutse: tulda külla! Lutsi maarahvas sooviks iseäranis, et akadeemiline eesti pere korraldaks suvel suguvendadele tervitus- ja tutvustus-ettekandeid ja sel puhul isegi Soomes hõimlasi Lutsi kutsutaks. Taara tammiku uut vaimu tuua akadeemilise perega Lutsi maarahva saatuslikult kurvale kodumaale — oleks üliõpilaskonna kohustus! Kui sõprus ja sidemed on tugevad, siis ei katke ühendus Lutsi-

1) Endises Viitebski kubermangus, praegu Läti vabariigi idaserval.

nata, pidades siiski seda parimaks teeneks kadunu mälestusele.

Kõige päält tuleb märkida, et prof. Žakovi arenemine kannatas väga Venemaa selleaegiste olude all. Ta kaebab ise, et Vene kool olevat teda tutvustanud joomisega, suitsetamisega ja muudegi pahedega. Säält on ta kahtlemata vastu võtnud halbu mõjusid, mis tema hingelist tasakaalu rikkusid, tema jõudu ja tervist hävitasid. Ta oli elu lõpuni korraliku, normaalse eluviisi mõttes suuresti distsiplineerimatu, ja selles tuleb siin igatahes näha palju rohkem Vene kooli ja vaimlise õhkkonna mõju, kui geniaalsuse tunnismärke. Sama distsiplineerimatu oli ka ta teaduslik mõtlemine ja teaduslik enesekriitika, mis oli samuti Vene teaduselu üheks paheks, kuigi mitte absoluutselt üldiseks.

Prof. Žakov oli suur naiste austaja ja idealiseerija, kuid kõige selle päale vaatamata, võib olla ennem selle tõttugi ei kujunenud ta isiklik armastuselu mitte väga harmooniliseks. Ta esimene abikaasa suri, teise jättis ta maha, kahe pojaga (need elavad praegu Venemaal); kolmas, ta endine õpilane lätlane Aliide Preede Valga lähidalt, jättis tema maha päale mõne aasta vaba abielu Tartus, Valgas ja Riias, kaasa võttes enesega

mõlemad tütreid. Suri professor siiski tema viimase naisaustaja hoolitsusel.

Prof. Žakov pidas ennast poliitiliselt erapooletuks. Igatahes pole ta ühegi erakonna liige olnud, kuid omas südames oli ta enamlaste, juutide ja sakslaste vastane.

Oma isäraliku olemise tõttu sattus ta vastoludesse pea kõigi ametliku teaduse esitajatega, mille tõttu ülikoolide ukсед temale ta elu lõpupoole sulguma hakkasid. Riias pidas ta ülikoolis ainult esiloengu, ja sellest oli küll. Kõige selle põhjuseks pidas ta aga sakslaste, juutide ja limitismivastaste intriige, pidades ennast tagaetaavaks tõeprohvetiks.

Oma karakteri poolset oli ta aga pehme ja hää inimene, kes kannataja osas näis teatava määranu kodus olevat. Mäetan viimast külaskäiku ta pool Riias, juba tema surmahaiguse ajal: ta vaikne, rahulik olemine, kogu ta näoilme tuetas meele Kristust, nii nagu teda mina enesele kalduksin kujutelema.

Prof. Žakovi kohta tähendas ajakiri "Перевзвонъ" nr. 135. s. a. ta surma puhul, ta olevat unustanud umbes 5—600 aastat varemni sündida.

Milles seisab prof. Žakovi elutöö raskuspunkt? Tema enese ja järeltulijate-

limitistide arvates filosoofias. Objektivselt vaadates on temas siiski kõige tugevam luuletaja, kes ka ta filosoofiale ja teadusele isesuguse värvingu andis, teatava määranu isegi viimaste kui niisuguste kahjuna.

Žakov nimetab oma filosoofiat limitismiks, s. o. õpetuseks, et teadmine on matemaatiline muutuv suurus, mis tungib oma piiri, limes'i poole, ja selleks peab Žakov olemist. Ja just selle Žakovi filosoofia algpõhimõtte vastu peab vaidlema, sest teadmise piiriks võib ikkagi olla ainult absoluutselt täielik teadmine (nii nagu seda piibel ütleb pärast surma olevat), mitte aga olemine, mis on hoopis teine kategooria. Isegi kõige täielikumad teadmised ei saa mitte olemiseks muuta, vaid teadmine võib ikkagi olla ainult olemise paralleelnähtus, nii ütelda teises funktsionaalses reas. Ja teise funktsionaalse rea suurus ei või ju teise jaoks limes'iks olla.

Põhjendamatu on ka Žakovi õpetus teismest elu küljest, mida ta ürgfaktidena konstateerib: ruum, aeg, aine, hing, mõistus, ilu, häädus. Miks neid külgi nimelt seitse on, mitte rohkem ehk vähem, seda Žakov küllaldaselt ei põhjenda.

Eesti vahel, kuigi see rahvasaar omis piirides kunagi koomale peaks tõmbuma.

Emakeelse kooli korraldamine vajaks samuti üliõpilaskonna toetust. Eriti nüüd, kus Lutsi emakeelne kool ei ole veel võetud riigi kulule, sõitku üliõpilasi, kel eeski keel armas, seda vabatahtlikult Lutsis õpetama! Samuti väärib toetust suvekursuste ja pühapäeva koolide korraldamine, mis-sugusi mõtet P. Voolaine praegu Lutsis teostada püüab. Üldiselt oleks üliõpilaskonnale kohane sammusid astuda Lutsi eeski kooli kiiremaks teostamiseks mõlemas Lutsi eeski valas, sest eriti oleks tähtis toetada majanduslikult hariduslikke püüdeid Lutsis, kunni see veel hilja ei ole. Kui venestus tipule jõuab ja valdab maa-rahva, siis ei tarvitse Lutsimaa toetust oma suguvendadelt.

Kaua on kõneldud Lutsi keele murdesõnasliku- ja muudest keeleuurimistöödest, kuna tegeliku keele õpetamise küsimusest on senni mööda mindud. Kes on, kes peaks olema see, kes esimese marga ohverdab eeski sõna kuulutamiseks Lutsi asunduses? Kas üliõpilaskond ei näitaks siin eeskujut, saates apostleid sinna, kuhu vajatakse?

Mitte ükski keele-, vaid samal määral karskustöö tegelasi oleks tarvis Lutsi. Joomine on lutsilastel nii tavaliseks saanud, et seda arvatakse hääde kommete hulka. Iseäranis tervisele kasulikuks arvatakse lutsimaa-laste poolt õllejoomist viinaga segamini, mis on ometi suurim enesemürgitamine.

Apostli sõna saab siis suurema mõju, kui seda levitatakse ühtlasi

trükitud kirjandusega. Lutsi unustatud asunikud vajavad samuti emakeelseid keelenäiteid, nagu omal ajal Liivi randlased, kelledel koolitöö praegu käimas just nende väikeste lugemikkude abil (õieti on Lutsi küsimus Liivi küsimuse teisikuks). Praeguse ni on Lutsi maakeele näiteid avaldanud Dr O. Kallas „Lutsi Maarahva“ teaduslikus väljaandes, mis ei sünni koolides õpetamiseks. Lutsi maakeel on ehituselt ja sõnastuselt niivõrd küllalt lahkuminev Eesti kirjakeelest, et koolides keele õpetamine oleks võimalik ainult „maakeelsete“ lugemikkude varal. Selliste aabitsate kirjutamiseks on Ak Hõimuklubi paastukuu Hõimupiduga Vannemüises majanduslikult aluse pannud. Algusele on tarvis lisa ja üliõpilaskond võiks in corpore osa võttes, seda tööd palju laiemale alusele säada ja rahvuslikku tööd võimalikult viimistleda. Praegu ongi agaralt magistrand P. Voolaine Lutsi lugemikkudeks muinasjutte ja ajaloolisi palasid kogunud, niipalju kui keelaliste sugemete teaduslik kogumine mahti on annud.

Keeleteaduse kõrval jatkaks tööd Lutsi asunduse eestlaste keskel ajaloolasele, folkloristile ja etnograafile. Kõigist enam oodatakse Lutsi eesti agronoome, sest säälsed asunikud, päale üksikute käsitöölise ja linnlaste, on pea eranditult põllupidajad. Üliõpilaskond teeks väärtuslikku hõimu-hariduslikku tööd, kui korraldaks Lutsi kulturnädala ja suvised põllumajanduslikud kursused, kas või ainult üliõpilaskoolidele, sest siin on metsarägastik, kuhu ei ole aetud senni ainuski sihti. Rahvuslikult mõit-

levate üliõpilashulkadega võiks eesti asunduse-metsas palju korda saata, mida senni mõned pääd üksi kaua on unistanud, alates Dr. Oskar Kall-lasest.

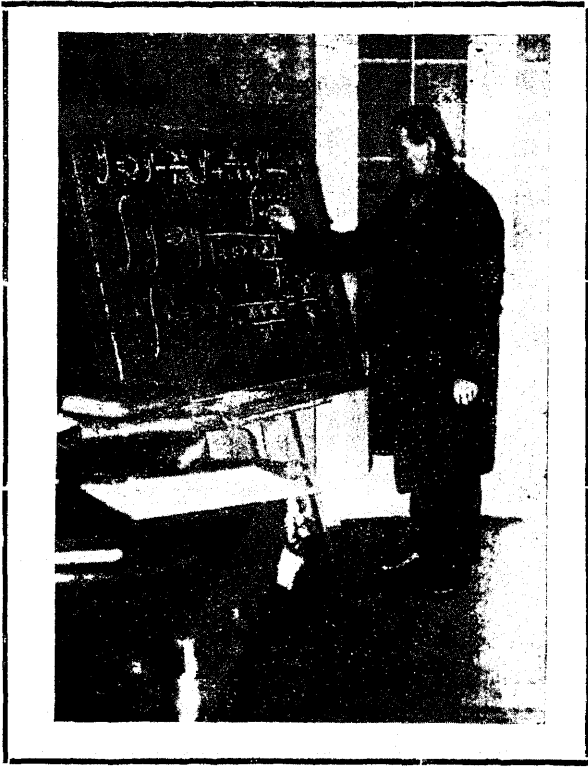
Üliõpilaskond võiks teostada Lutsi noortele haridusseltsidele eestikeelse raamatukogude soetamise. Siin võiks tõsiselt võistelda iga üliõpilaskõhinga oma toetusega. Kui saaksid Lutsi haridusseltsid omale raamatukogu, siis oleks emakeele sõprade ring säääl avardamas. Vast siis mõni unustatud hõimlane tunneb viimisel tunnil oma õige rahvuse! Iseäranis lapsed leiaksid võimaluse edaspidi eesti keele ja meele mõistmisel eesti vaimu kasvada.

Meie sugurahvaste suure kogu ja visa edasipüüde ajaloo ja ennatsalgava rahvavabaduse tutvustamine võiks aina kasulik olla Lutsi maa-rahvale, esitades kogemusi ja eeskujusid rahvuslikku isolemise võit-luses.

Kokkuvõttes: aeg on käes huvituda kogu üliõpilaskonnal Lutsi asunduse eestlastest, korraldades suvel Lutsi kulturnädala põllumajanduse kursustega ja asutades eestikeelseid raamatukogusid Lutsi haridusseltsides. Need oleksid väärilised igasugustele teistele üliõpilasetevõtetele, ja meie läheneksime teistele naaber-üliõpilaskondadele, kus nii palju rahvuslikku tööd tehtakse.

Elmar Päss.

Prof Žakov
loengut pidamas.

Akadeemilise Karjala Seltsi tööst Soomes.

Võitlusest Soome olemasolu ning tuleviku eest on Soome üliõpilasringkonnad alati aktiivselt osa võtnud. Nad on vastustanud järsult igasuguseid venestuskatseid, ja maailmasõja süttides läks neist rohkesti üliõpilasi võitlema Saksa väkke meie põlise rõhujä, Vene vastu, ja meie vabadussõjaski polnud maa akadeemilise noorsoo tähendus kaugeltki vähem. Soome saavutanud omale iseseisvuse haarasid me hõimveljed eestlased sõjariistad kätte oma vabaduse eest. Nagu teada, said nad relvastatud abi meie maalt.

Kuid Soome vabadussõda ei olnud lõpuni võideldud. Idapiiri teisele poolele jäi kogu Viena Karjala ühes soome asundustega, samuti Ingeri. Karjalased ei suutnud kannatada surveolukorda, nad tõusid korduvalt rõhujate vastu, soome vabatahtlikke sööstis neile abiks, kuid nad suruti aina veriselt maha. Karjala vabadus ning tulevik paistis olevat kadunud. Meeli valdas üldine lootusetus. Kuid oli veel neidki, kes jaksasid uskuda. Kevadtalvel 1922 kogus kümme-kond noori üliõpilasi, enamik neist ise võideldud sõjariistad käes vene-

laste vastu Karjalas, ja asutasid Akadeemilise Karjala-Seltsi (A. K. S.) tunnuslausega: „Soome suureks, Viena vabaks!“

Nii siis 4 aastat on A. K. S. toiminnud. Algul olid tema read hõredad, kuid aast-aastalt on nad kasvanud. Praegu on Seltsi musta lipu alla koonduvad juba viiesaja meesüliõpilase ümber. (Naisi vastu ei võeta). A. K. S-l ei ole eesmärgiks koguda suurt liikmehulka, vaid jõuda seisukorrale, et igaüks, kes on võetud ja võetakse tema ridadesse, loeb tõesti suursoome-aate omaks südameasjaks. Seltsi liikmeks pääseb ainult kahe vannutatud liikme soovitusel ning vastutusel. Vähemalt ühe poolaasta Seltsis tegutsenud liige saab õiguse teha n. n lipuvande ja ta on siis õigustatud kandma Seltsi märki ning pidulikel puhkudel marssima Seltsi lipu järel. Mingit liikmemaksu liikmeilt ei nõuta, nad asendavad selle aktiivse tööga. Selts on jaotatud mitmesse eri-osakonda, nagu pagulas-, haridus-, pidu- ja rahavarustus-osakond. Kõrvalseits on Turu Soome Ülikoolis, alaselts on paljudes Soome koolides üle maa. Selts annab välja „Suomen Heimo“-nimelist ajakirja, mida ilmub 20 numbrit aastas.

Kõige sellega ei taha ma öelda, et Žakovi filosoofilistes teostes (neid on ilmunud Vene keeles terve rida) ei leiduks huvitavaid ja vast isegi õigeid mõtteid, eriti just matemaatiliste mõistete sisseviimisel filosoofiasse. Need mõtted tarvitsevad aga eraldamist ja tihti teisiti mõistmist ja seletamist. Isegi limitismi pääpõhimõtegi on õige, kui ainult teadmise limes'iks panna mitte realteet niisugusena, vaid realiteedi olemusele absooluutselt vastav teadmine.

Igatahes näib Žakovi filosoofiline pärandus praegu unumisele pühendatud. Eestis on vaevalt mõni tõsine limitist ja Riia 32-liikmeline filosoofilisusulist seksti meeletuletav limitistide ühing on ka praegu ilma filosoofilise juhita. Kas lähevad Žakovi filosoofilised mõtted kunagi hiljemini hinda?

Teadusmehena võib Žakov küsimusse tulla filoloogina ja etnograafina, kuid ainult materjaalide kogumise mõttes. Tal on käsikirjas valmis Sürjäni keele grammatika ja sürjänikeelseid tekste, muinasjutte, rahvalaule jne. Need materjaalid on igatahes ainekogudena väärtuslikud. Tema keelelised võrdlused ei kannata aga kuigi kõva kriitikat välja, sest võrdlevas keeleteaduses puudusid tal teadmised ja meetod, ja ainult julgusega ja fantaasiaga pole siin palju päale hakata. Ilus näide: prof. Žakov

A. K. S. töökas on esimesena Karjala küsimus. Selle õnnelik lahendus oleks mõni aasta tagasi valitsenud erakordselt soodsais oludes olnud hõlbus, kui ainult me rahvas oleks seda üksmeelselt toetanud. Kuid Karjala asja aeti tol korral ainult mõnes väiksemas ringkonnas, kohalikud rootslased keeldusid sest tööst, neile oli asi täiesti ükskõikne, ja, nii kurbkui see ongi, nendega liitus suur osa soomlasigi. Head võimalused jäid kasutamata.

Tol korral A. K. S. märkas, et tema tegevus on viljatu, kui ei saada kindlat põhja, millele ehitada. Seks põhjaks tunti ainult rahvustunde elustatud, sisemiselt terve Soome. Tollest silmapilgust on Karjala küsimus sama hea kui rahvusküsimus.

Meie rahvusküsimuse lahendusel seisab esikohal me rahva tervendamise, s. o. tõõliskonna ja kodanluse vahelise kurisõiku kõrvaldamine. Meie rootslased on sellestki tööst keeldunud. Nad ei tunne ühtekuuluvust rahva sügavate ridadega. Nad moodustavad omaette rahvuse ja tahavad edendada haridust ainult omal rootsirahvuslikul põhjal. Eelnimetatud ülesandega saab hakkama ainult meeleldasa ning keeeldasa soomelik

viibis lühikest aega Jaapanis, kasutades muu seas ära mõnepäevast laevasõitu Jaapani keele „õppimiseks“, nagu ta ise kirjutab. Kõige sellel põhjal aga seadis ta kähku kokku Sürjani ja Jaapani keele eriliselt lähidase suguluse teooria, käega lüües kõigi senniste filoloogide õpetuste kohta Sürjani keele kohast Soome-Ugri keelte hulgas. Arusaadav, et ta oma teooria esitamisel isegi Peterburi Vene filoloogide poolt tubli pääpesu sai, mida ta jällegi „tagakiusamiseks“ pidas, nagu ta ise omas eluloos kirjutab. Kuid isegi siin võib Žakovi teoorial mingisugune tõdealus olla, sest Uraali keelte ja Jaapani keele sugulusvõimalustest on teisedgi filoloogid kirjutanud, mõistes seda mitte omast ümbrusest lahjistikud üksikeelte sugulusena, nagu Žakov mõistis, vaid ainult kaugele algekeelte võimalikuna, senni aga teaduslikult lõpulikult tõendamatuks algsugulusena.

Etnograafilise materjalina on väärtuslikud Sürjani rahva eluolu kirjeldused

ta eluloolises kolmeosalises romaanis „Сквозь строй жизни“, siis veel mitmesugustes muudes eriteostes.

Päätähtsus kuulub igatahes Žakovile luuletajana, teatud profetismi värvinguga. On võimalik, et teda tulevikus eriti sel alal kõige kõrgemalt hinnatakse. Oieti on kõigis ta filosoofilistes ja teaduslikudes teostes palju luulet, enam veel ta kirjeldustes. Isegi kogu proosalisi hümne on ta hiljuti Riias välja annud. Kuid ta eluteoseks jääb igatahes Sürjani eepos Biarmia, mis, kahju küll, Vene keeli kirjutatud, kuid mis omalt ideelt ja võimalik, sisultki tahab pretendeerida Sürjani rahva Kalevala kohale. Selle väärtuse parimaks tõendajaks on igatahes Läti suurima luuletaja Rainise osaline tõlge Biarmiast, mis ühes Läti ajakirjas ilmunud (Läčplēsis Limitists). Ja mis puutub selle eepose keele, siis tarvitseb ainult meele tuletada, et indiaanlaste eepos Hiawatha kirjutati ka Inglise keeles! Igatahes pole võimatu tulevikus Biarmia tõlge Sürjani keele.

* * *

Prof. Žakov oli üks varasemaist Sürjani ärkamisaja tegelasist, omamoodi panfennismi, kõiksoomluse aate kandja. Viimaste aastate tormine ajalugu viis aga ta eemale omast rahvast, kelle tõsine rahvuslik ärkamisaeg ühes omariikluse algete loomisega Venemaa kommunistlikus rahvasteliidus on praegu tublis hoos, Internatsionaali, punase lipu, haamri ja sirbi ja suurelt osalt nimelise kommunismi kaitse all.

Prof. Žakov suri küll oma kodumaa suhtes maapagulasena. Kuid kindlasti tuleb aeg (võib olla, polegi see kaugel), kus Venemaa ühisriikide liikmena vaba, eneseteadlik ja kultuuriline Sürjani rahvas ja vabariik mälestab temas üht oma suuremat poega enese ärkamisaegadelt.

Villem Ernits.

haritud seisus, kes ei suhtu rahvasse üleoleva halvaksapanuga, vaid tunneb enese olevat temaga seotud veresidemetega.

Meie elanikkude arvust on 9–10% rootsikeelseid. Hoolimata vähesest arvust on nende valduses riigi toetatavaist koolidest 27%. Helsingi ülikooli õppejõududest on suur osa rootsikeelseid. Avaldatud aruande järgi näit. maateadus-loodusteaduskonnas ning sid loenguid käesoleval kevadel 11-st määrallisest professorist 9 rootsikeeli, 1 kummaski keeles ja ainult 1 soomekeeli. Õnneks ei ole kõigis teaduskonnas asjad sama hullud.

Soome üliõpilasist tuleb suurem osa Soome rahva keskelt. Neil tuleb omandada selle väikese vähemiku keel, et aru saada õpetusest ainukeses riigiülikoolis ja toime saada oma maa rootsikeelsetega, et viimastel ei tuleks õppida Soome keelt. Mingit muud fahendust õpiaastast viimaseeni kestval mitmenädalatunnisel rootsikeele õppimisel tõepoolest ei ole.

Üliõpilased on olnud sunnitud pealegi oma õpetajaltki kuulma kõige tooremaid haavamusi oma emakeele ning alama, mitte-germaani sünnipära kohta.

Eelmainitud mõjude all mõnedki nõrgad soomlased võivad pained alla, neist võib tulla ja tihti tulebki kõige aegedamaid rootslasi, kes häbi ning halvaksapanuga vaatavad oma lähemale soole.

On kõnelematagi selge, et eelmainitud rahvast eraldumine, mis ei esine ainult ülikoolis, vaid ka mujal avalikus elus, on Soome rahvale suuri maks alanduseks ning takistab ühtlasi rahvuslikku tervendamist.

A. K. S. kokkukutsel pidas Helsingi ülikooli üliõpilaskond läinud sügisel koosoleku, mille üksmeelselt umbes 700 üliõpilast kinnitas ettepaneku muuta ülikool puht-soomekeelseks õppeasutuseks. Meil on asetada täiesti pädevaid mehi rootslaste kohtadele. Kuid ettepanek lükati tagasi kõrgemalt poolt. See oleks vahest rootslaste rõhumine, kui üle 90%-le rahvast antaks omakeelset õpetust riigiülikoolis samuti kui ülejäänud osale tagataks täieline õigus rootsikeelseks õpetuseks. Samal ajal Rootsi kirdeosas, kus on külasid, mille elanikkude arvust üle 90% on soomekeelseid, ei saa olla ühtki soomekeelset algkooli, ja kui lapsed vahetunnil hädasunnilgi kõnelevad oma emakeelt, soomet, siis neid karistatakse. Seda ei loeta rõhumiseks! Seda teeb ju haritud Rootsi!

Kuid nüüd on Soome rahva isandameel tõusnud. Helsingi ülikoolist peab saama Soome ülikool. Kui käesoleva aastakümne juhtivad mehed teda seks ei muuda, kas kartusest või viisakusest, siis muudavad tema kindlasti juba järgneva aastakümne mehed.

See rahvushinge tõstmise ning rahva tervendamise abil sündiv aluse loomine Karjala küsimuse õnnelikuks

lahenduseks on siis viimaseil ajal sammunud võimakalt edasi. Kuid selle kõrval on tehtud tööd ka Seltsi algupärase eesmärgi teostamiseks.

Ebaõnnestunud Karjala rahvatõu sude järele sattus meie maale suur hulk pagulasi. Nende võõraisse oludesse, kaugele oma kodust sattunud hõimveljede olukorda on katsutud parandada. Neile on hangitud elatusvõimalusi ja nende vaimlist tasapinda on tõstetud, koolitades neid eri õppeasutustes.

A. K. S. koolitatud pagulaste arv tõuseb paarisajani. Viimasel kalendriaastal anti koolitus-abi 15 Viena karjalasele ning 5 ingerlasele. Neist oli rahvakoolides 6, rahvaülikoolis 3, kaubanduskoolis 3, põllutöökoolis 2, keskkoolis, saetööstuskoolis, aianuduskursustel ja noorsoo-õppeasutuses igaüks 1.

Eelmainitud, üksikute pagulaste koolitamise kõrvale on asetatud n. n. ringitöö. Kohtadele, kus on enam pagulasi, on asutatud õpiringe Seks otstarbeks on Seltsi pagulasosakond viimasel kalendriaastal välja jaotanud 1283 raamatut, ja on üleval pidanud ümberreisiva ringitöö-juhataja, Soomes hariduse saanud Karjala mehe, kelle ülesandeks on rännata ringist ringi, innustada ning panna alus õpinguile. Ringides antakse lisaks naistele käsitöö-, meestele puutöö-õpetust.

Eesti-Ingeriga on Selts samuti olnud lähedas ühenduses. Kaks meie seltsi esindajat on seal ümber liiku-

nud ja mitu Ingeri noormeest õpiskleb Selisi ülalpidamisel Soome rahvakoolides.

Pärast Soome vabastumist jäi meie maale, eriti pealinna surveaegseid mälestusmärke, Vene keisri pilte, ausambaid ja nimekirjutusi avalikkude ehitiste otsmikule. Nende kõrvaldamiseks on meie Selts teinud ohtrasti propagandat. Viimaseks ettepanekuks on kõrvaldada ülikooli pidusaalist eestigi üliõpilasi hämmastanud, pealkirjaga „Academiae et patriae Pater“ varustatud Aleksander I pilt.

Siis meie hõimrahvaste, Eesti ja Ungariga on Selts olnud tihedas ühenduses. Viimasel sügisel peetud Eesti-Soome üliõpilaspäevade korraldus oli suurelt osalt A. K. S-i käes.

A. K. S. on Soome vabast üliõpilasuuringuist kindlasti suurim ning võimakaim. Tema edustavad aated sammuvad peatamata edasi ja meie, tema liikmed, usume, et Soome ja tema hõimrahvad saavad veel kord suuriks ning vägevaiks, et Viena-Karjala vabastub ja et praegusaja suur unistus — Suursoome tõestub ¹⁾.

1) Viena Karjalas on praegu omariiklus arenemas Vene ühisriikide üldraamis. Raske on praegu midagi muud oodata.

Hõimunumbri toim.

Pr. Aino Suits.

1925. a. Tartu Ülikooli Soome keele lektoriks kutsutud Soome õppejõud. Proua Aino Suits on meie lugupeetud luuletaja ja Tartu Ülikooli kirjandusajaloo professori Gustav Suitsi abikaasa.

1903. a. on ta Helsingi uuest ühis-koolist Helsingi ülikooli õppima astunud ja sääl kandidaadi eksami teinud.

1909 a. 22. mail kirjutas ta pro gradu ülesande „Suomalaisten metsästyksestä 1700-luvulla“, mille avaldas 1909. a. „Suomen Metsästykslehti“s, kuid pärast müüs Rootsi, kus ta Rootsi keelde tõlgiti ja trükiti.

Ta on veel kirjutanud laudaturtööna uurimuse „Sauna suomalaisilla kansoilla“. Ta on mitmed kirjutused avaldanud Soome lehtedes. Eesti keelest on ta Soome keelde tõlkinud F. Tuglase „Vilkkuva tuli“, mis 1909. a. Otava kirjastusel ilmus. Teoksil on tal Ed. Laamani raamatu tõlge „Eestin eroaminen Venäjästä“.

Päale selle on ta tõlkinud mitmesuguseid töid Soome turistide ühingule ja eratõlkimisbüroodele.

Oli päale mitmeaastase eraõpetuse 1909. a. — 1910. a. preillide Edelfeldtide erakoolis Soome keele õpetajaks.

Hiljemini oli Helsingi ülikooliraa-matukogu Baltica osakonnas iseäranis Eesti jaoks korraldustöid tegemas.

Tartusse asudes on proua Suits elavalt Soome-Eesti hõimutööst osa võtnud, olles praegu Tartu Hõimuklubi abiesimees ja aktiivne tegelane.

Hõimukroonikat.

Hõimutegevuse võimalused avanevad Venemaal.

Nagu nõukogude Vabariikide Liidu saadik Eestis hra Gambarov Akadeemilise Hõimuklubi esimehele seletas, ei tehtavat Venemaal praegu mingisuguseid raskusi teaduslikuks uurimiseks ja rahvuskultuuriliseks äratustööks Nõukogude Liidu territooriumil asuvate rahvaste keskel. Just selle vastu: seda tegevust soodustatavat ja hõlbustatavat. Olevat aga tarvilik ülikooli soovitus ja vastutus tegeliku poliitilise erapooletu oleku eest. Viimane nõue on arusaadav ja hõimutegelaste seisukohalt ka vasiuvõetav, eriti kui silmas pidada, et just Nõukogude Vabariikide Liidus meie hõimurahvad on asunud elavama kultuuri arenemise teele, isegi omariikluse arendamise mõttes Nõukogude ühisriikides.

Seda hra Gambarovi seletust maksab hõimutegelastel meeles pidada.

V. E.

Kraasnäs ja Alulinnas

on klubi kavatsemas järgnevail jõududel laste jõulupuid korraldada ja seal rahvuslist äratustööd teha.

Ak. Hõimuklubi tegevusest.

Klubi ülesannetest tähtsaim on olnud läinud sügisel Helsingi Soome-Eesti üliõpilaspäeva otsuste tegelik maksma panek. Klubi koosolekul 23. XI. 25 ratifitseeriti ksv. E. Laidilt esitatud Soome-Eesti üliõpilaspäeva otsused, millest teatati E. V. Haridusministeeriumile. Hiljuti teatati Haridusministeeriumist, et nad täielikult nõus on meie seaduse alusel esitatud ettepanekutega. Ühitlasi on saadetud juba Haridusministeeriumi poolt vastav ringkiri Soome keele õpetamiseks koolivalitsustele nendesse koolidesse, kus see seadusega on ette nähtud. Teistesse õpeasutustesse, kus Soome keele õpetus seadusega pole ette nähtud, arvati (klubi koosolekul) saata Hõimuklubilt vastav ettepanek koolidesse. Hiljemini 2. II. 26. otsustati jätta see ülesanne asutatava ülemaalse hõimukeskbüroo hooleks.

Lutsimaal

korraldas klubi (23. X. 25. koosoleku otsusel) läinud jõulu ajal Lätimaal Nerza vallas Greegi külas ja Põlva v. Hilätmõisas sealsetele asundus-eestlastele kaks rahvuslist jõulupuud ühes jõulukingitustega asunduse Eesti lastele rahvuslise äratamise otstarbel Vene mõju alt.

Setuküsimus

on olnud Ak. Hõimuklubi koosolekutel elavalt huvi- ja väitlusaluseks probleemiks. On mõeldud lähemalt ühendust pidada Setumaaga ja eriti teateid koguda seal ikka edasikestvast venestamisest. Samuti arvatakse tarvilikuks Hõimuklubi poolt suvel Setumaale üliõpilaste huvisõite ja rahvusküsimuses kõnelejate salku korraldada. Sennise Petserimaa venemaigulise nimetuse asemel mõeldakse vastavatele asutustele esitada ettepanek seda muuta Setumaaks.

Liivlaste

emakeele õpetamise toetamiseks on tehtud ettepanek Eesti Õpetajate Liidule, samuti kui on saadetud järelepärimine prl. Stalte — liivlaste laulukoori juhi — lubatud koolitamise asjus Tallinna Eesti-Soome-Ungari Seltsile. Teatavasti tehti läinud aastal Liivi laulukoori Tallinnas viibimise puhul sealt poolt lubadus prl. Staltet Eesti konservatooriumi, koolitada, mis otsus aga senni ootas täideviimist. Praegu õpetab Liivi koolides emakeelt õpetaja hr. Lepste pea täielikult omal kulul, millele ta müüdugi kaua vastu pidada ei suuda.

Eesti tutvustamises

hõimumaadega ja ümberpöörduvalt on klubi agarasti tõotanud. Praegu on ilmumas Helsingis (vastavalt varem ilmunud „Soome maa, rahvas ja kultuur“) album „Eestiinmaa, kansa ja siivistys“, mis arvatavasti trükkist ilmub jürikuu algul. Selle järele tuleks teoksile „Madjari maa, rahva ja kultuuri“ väljaandmine ja ümberpöörduvalt,

Suvekohtade vahetus

on taas päevakorrale kerkinud ning selle korraldamise on lahkelt oma peale võtnud Üliõpilaskonna välis-toimkond prl. dr. E. Käeri juhatusel.

Et suvekohtade vahetust hõimumaadega, eriti Soome ja Madjariga võimalikult hästi korraldada, on selle asja välispropageerijaks ja ajakirjanduses valgustajaks klubi kopiteerinud omalt poolt klubiliikme ksv R. Koolmani (telef. 52). Loodame, et käesoleval aastal rohkesti neid on, kes hõimumaade üliõpilasi suveks mõneks ajaks enese juure soovivad võtta, ja et meil seekord suvituskoh-tadest hõimlastele puudu ei tule. Kel-lel võimalik on sugurahva üliõpi-lasi suvel enese juure võtta, palutakse teatada Üliõpilaskonna välis-toim-konna juhatajale prl. dr. E. Käerile.

Hõimukapital

mida 10.000 mk. (Üliõpilasleht 6, hõimunumber 1925 a.) väljakuulutati, on senni ikka veel sissenõudmata. Lubajatest on senni omad kohustused hõimukapitali hääks ksv. Stammile maksnud üliõp. E. Markus, S. Kaber, J. Soone, Sarkkila — kokku 400 mk. Loodame et kõik lubaduseandjad, kes neid ridu loevad, omad lubadused hõimukapitali vastu nüüd aasta järele täidavad, et võidakse juba algaval suvel stipendiaate saata Soome kee-leõppimisele.

Viis aastat hõimutööd

on 29 okt. 1925 a. vaikselt ilma pidustusteta möödunud, nagu see hõimutöösse kiindunud seltsidega juhtu-da võib. Loodame, et klubi järgneva viie aastaga sama edukalt omi sihte edasi taotab, nagu seda teinud mine-vikus. Üksikasjalikum kirjeldus klubi viieaastasest tegevusest ilmub sügisel Soome-Eesti kongressi albumis.

Professor A. Lipschütz

on Tshiili ülikooli kutse saanud sinna füsioloogia professoriks minna.

Doktori promotsoon.

Vaimuhaiguste kliiniku assistent Karl Toomingas kaitses oma välte-kirja Prof. Bresovski, L. Puusepa ja A. Rammuli vastu ja tunnistati doktori nime vääriliseks.

Järgmine Soome-Eesti üliõpilas-päev

otsustati klubi koosolekul 25. XI. 25. ärapidada s. a. sügisel Tartus, kus tuleksid arutusele ja kinnitusele 1927 a. Budapesti kultuurkongressi üliõpilaspäeva eeskava ja muid tege-likke küsimusi. Sellele üliõpilaspäe-vale kavatsetakse kutsuda rohkesti vanemaidki hõimutegelasi.

1925. a. Soome-Eesti üliõpilas-päeva album

otsustati klubikoosolekul 25. XI. 25. trükkida S. E. sügiseseks üliõpilaspäe-vaks, kuna selle hõimualbumi toim-kond otsustati moodustada Üliõpilas-konna Edustuse ja Hõimuklubi liige-test. Albumis avaldatakse põhjaliku-maid kirjutusi hõimuküsimustest, kui ka läinud üliõpilaspäeva kongressi käik.

Kalevala õhtu

mis klubis iga aasta küünlakuu lõ-pul pidukoosolekuna korraldatakse, oli käesoleval aastal eriti osavõtjate-rohke. Esinesid mag. V. Ernits, prof. A. R. Cederberg, dir. J. Manninen kõnedega Kalevala ainetes; prof. pr. A. Suits ilukõneles üksikuid kohvi Kalevalast j. n. e.

Ak. Kirjandusühing ühiselt Hõimu-klubiga korraldas **Eino Leino mäles-tuspäeva**. Näidati kadunud kirjaniku eluloost udupilte, ning kanti ette näi-dend Leino ainetest. Avakõnega esi-nes prof. G. Suits.

Suur hõimupidu

laiemale publikumile hõimuaadete tutvustamiseks peetakse 15 paastu-kuul Vanemuises klubi korraldusel, kuhu on palutud ka me Hõimusaadikud Tallinnast. Pidul esinevad ka hõimu-maade kunstnikud algupäraste hõimu-toodetega.

Madjari tutvunemissõitude suhtes

on viimasel ajal mitmed üliõpilased pööranud Hõimuklubi poole, soovides, et klubi korraldaks siin sarna-seid sõite, nagu Tallinnas Eesti-Soome-Ungari selts suvel ette võtnud. Kui sarnaseid sooviavaldusi enam tuleb, siis on võimalik, et klubi kor-raldab õpisõidu Madjari juba käes-oleval suvel.

Lapi õhtu

on klubi poolt lähemas tulevikus ka-vatsetud korraldada, kus esinemiseks nõusolekut on avaldanud prof. J. Mark, kirjeldades oma Lapisõitu ja sealseid elanikke, ja näidates Lapist udupilte.

Rahvuslikke äratuskingitusi

Lutsi eestlaste lastele sealseks jõulu-puuks on klubi mitmelt poolt saa-nud, mille eest ta on hõimusõpradele ja toetajatele tänulik. Erilisel nime-tatagu need väärtuslikud kingitused mis saadeti jõulupuule Tallinna Gui-dede III-nda rühma õpilastelt.

Vadjamaalt (Venest)

tulevad teated, et seal korraldatakse edasi omavahelisi julemisõhtuid. Omavahelistel õhtutel kogub kokku rohkesti Vadja noortsugu jutlema ja endi vahel võistlema muinasjuttude os-kamisega, mille lõpuks ei puudu noor-soo lõbustustena rahvuslik mäng ja jalakeerutuski. Sarnaseid jutlemis-õhtuid, nagu neid varemini on ol-nud, peetakse nüüd palju suurema hoo ja vaimustusega, ja need õhtud on ainukesed Seltsi-elu vahendid Vadja noorsoo keskel.

Koolielu on Vadjas võrdlemisi madalal järjel ja nõuab veel hulga korraldamistööd, kuna kogu Vadjas pole senni ühtki keskkooli. Maa kõr-gematest koolidest on ainus Jõepera seitsmeklassiline kirikukool ja seegi suure Vene mõju all. Rahvuslisi ha-haridusseltse on Vadjas mitu, kuid ei ole teada, et neid viimasel ajal juure oleks tekkinud.

Senni ei ole Vadja keeles ei kiriku ega koolikirjandust, kuna suure vae-vaga on soomlastel võimaldunud peasta teadusele osa algupäraseid keelelisi ja rahvaluulelisi aardeid. Vadjalased ootavad ise piki-silmi omakeelse kirjanduse näiteid. Kui suur Vadja sõnastiik vadjalase üliõp. D. Tsvetkovi kokkuseadel Tartus il-mub, siis on arvata suurt huvi tõusu sealpool raja pärismaalastelt oma senni osalt unustamisel oleva ema-keele vastu. Ilmugu Vadja rahva-keelne sõnastiik võimalikult pea ja saagu hoogu ühilasi sellega rahvus-lik ärkamine Vadjamaal.

Akadeemiline kroonika.

Muud stipendiaadid.

Harjumaa stipendiaadid: stud. agr. J. Mein, Läänemaa stip. A. Ruderström Meisade peavalitsuse stip J. Jaanson ja B. Haller, Põllumajanduse pääva-litsuse stip. J. Keernik, A. Kesküla ja P. Ruubel.

L. Rinne

on haridusministri poolt maaparanduse ja geodeesia dotsendiks kinnitatud.

Loomatervishoiu päävalitsuse stipendiaatideks

stud. G. Palm-Leis, E. Pruuden ja A. Kütt.

Ametisse kinnitatud.

Mag. A. Vähner õlikivi uurimise laboratooriumi ja dr. J. Kull naisklii-niku nooremaks assistendiks.

Teaduskondade sekretärideks valitud.

Usuteaduskonnas dots. E. Tennmann, arstiteaduskonnas prof. K. Schlossmann, filosoofia teaduskonnas dots. P. Treiberg, mat. loodusteaduskonnas dots. H. Perlitz, loomaarsti-teaduskonnas J. Ainson.

Ülikooli lõpetanud.

Eesti keele alal magistri nimega: Johann Väinaste ja Juulie Röks, inglise filoloogial alal Ilse Flaur, õigusteaduskonnas M. Speek, matemaatika teaduskonnas R. Jaska, majandusteaduskonnas Anna Jürisson ja loomaarsti teaduskonnas Pauline Sinberg.

«Üliõpilaslehe» tellijate arv üle 1000.

Käesoleval semestril on „Üliõpilaslehe“ tellijate arv tõusnud pääasjalikult seltside ja korporatsioonide ühise osavõtmise tõttu lehe levitamisest) üle seniste eelmiste aastate levimisarvu. $4\frac{1}{2}$ tuhandelise üliõpilaspere kohta on üksiktellimiste arv (mis ju kunagi ei saa olla täiesti sama, mis üliõpilaste faktiline koguarv) praegu umbes 25% üliõpilaskonnast, ükskord siiski jõudmas normaalsemale lähemale, sest arvesse peab võtma ka seda, et paljud loevad lehti lugemislauas või ostavad üksikute numbrita kaup.

Suurematest orgidest on tellinud: „Eesti Üliõpilaste Selts“ — 260 tell.; „E. Naisüliõpilaste Selts“ — 105 tell.; korp! Ugala — 82 tell.; korp! Filiae Patriae — 60 tell.; ÜS. „Raimla“ — 55 tell.; korp! Fratrum Liviensis — 59 tell.; ÜS. „Põhjala“ — 58 tell.; korp! Vironia — 57 tell.; ÜS. „Väljesta“ — 55 tell.; ÜS. „Concordia“ — 52 tell.; ÜS. „Liivika“ — 51 tell.; EÜS. „Ühendus“ — 25 tell.; NÜS. „Ahava“ — 22 tell.; EÜS. „Huljehiis“ — 12 tell.; korp! Sakala — 9 tell.; NÜS. „Ilmatar“ — 7 tell.; kogudest on tellinud: Virumaa Üliõpilaskogu — 8 tell.; Viljandi kogu — 4 tell.; pääle selle üksiktellimisi. Kogusummas ongi seega tellijate nimekirjas arv 1005 eks. jõudnud. Pääle selle on ka üksiknumbrita müük enam hoogu võtnud.

Raamatutebüroo

juhtimise on enese pääle võtnud välisloimkonna liige V. Adams. Büroo sekretäriks on Ksv! Sauga. Raamatutebüroo on avatud äripäeviti 2–3.

Türgi professor Tartus.

Konstantinoopoli endise sõjaväe loomaarstilise ülikooli professor dr. med. vet. Ilias Bragon Bei viibib praegu Tartus ja peab ettelugemisi Türgi hobusekasvatusest. Türgi professor on varemini Saksamaal studeerinud ja oskab Saksa keelt.

Tallinna linna stipendiumi väärilisteks

arvati: stud. pharm. H. Sumberg, stud. med. G. Maurach, stud. phil. O. Liiv, Gerda Pachel, Erich Tender, Berta Tomasson, stud. mat. M. Ahlberg, T. Koern, H. Paltson, A. Söbin, A. Viidik, K. Jaanson ja E. Piipenberg,

Ankeet Tartu üliõpilaskonnas käesoleval poolaastal.

Ei käesolva ankeedi korraldamine ja läbiviimine kaunis kaugeleulatava tähtsusega ettevõtte meie Üliõpilaskonnas on, siis lubatagu mul siinkohas tema kohta mõningaid märkusi avaldada.

Säärane statistiliste andmete kogumine meie üliõpilaskonnas ei ole mitte esimene katse omal alal. Umbes viis aastat tagasi korraldati samalaadiline ankeet peaaesjalikult aga majandusliikude olukorade selgitamiseks.

Käesolev tahab aga selgitada nii majanduslikke, kui ka tervislisi olukordi ning võimalisi huviseid meie üliõpilaskonnas. Ankeedi korraldamiseks ja läbiviimiseks valiti üliõpilaskonna Edustuse poolt eriline ankeedi toimikond. Toimikonnal oli juba oma tööde algusel kasutada eelmise aasta üliõpilaskonna juhatuse poolt väljaõõtatud ja Riigi Statistika Keskbüroo ning Ülikooli Valitsuse poolt läbivaadatud ankeetlehe kavand. Et pea iga ühise ettevõtte juures arvustused ja ka eksiarvamised esile kerkisid siis võis seda ka käesoleva ankeedi juures oodata.

Minu, kui ankeet toimikonna liikme poole on sageli küsimuste ja arvustavate märkustega pöördatud. Püüan nende peale siin nii palju, kui lehe ruum lubab vastata.

1) Kas oli ankeedi korraldamine tarvilik ja kas suudetakse kõiki kokku rüüvat materjali ära kasutada.

Ankeedi korraldamine oli tarvilik, et saada selget ja täielist ülevaadet meie üliõpilaste majandusliku ja tervislike seisukorra ning vaimtiste hu-

vide üle. Materjali ümberõõtamise asjus on läbirääkimistesse astunud Riigi Statist. Keskbürooga ning sealt poolt on juba teatavat vastutulekut lubatud.

2) Kas on Ankeet küllalt anoniim; hea tahmise juures võib vastustest küsimiste peale vastust andvat isikut kindlaks teha.

Esiteks oleks ka „hea tahmise juures“ (missugune aga käesoleval juhusel nii toimikonna, kui ka teiste Edustuse liigete juures puudub) raske andu kostuste järele kostjat isikut kindlaks teha. Teiseks ei võta andmete ümberõõtamisest, andmete rohkust silmas pidades, asjaosalised isikud (käesoleval juhusel üliõpilased) mitte osa, vaid nagu ma juba tähendasin — Riigi Statistika Keskbüroo. Kolmandaks on püütud, niipalju kui see vähegi võimalik on olnud isiku intiimellu puutuvaid küsimusi ankeedist välja jätta

3) On tulnud etteheiteid, et ankeedis küsimuste arv liiga suur olevat ja kostmine kõigi küsimuste peale tülikas ja aega riisuv olevat. Ja kas neil põhjustel ankeedi läbiviimine küllalt tagajärjrikas on?

On ju õige, et ankeet iseenesest kaunis pikaks on veninud ja sellega puhtstatistika elementaarnõudele ei vasta. Siin peab aga arvesse võtma seda, et statistiliste andmete kogumine ette on võetud seltskonna kihis, kelle vaimline tasapind rahva keskmisest tasapinnast ikkagi kõrgemale ulatab ja kes ankeedi tähtsust küllalt teadlik on.

Siin ei tohiks nüüd see vähene ajakulu ankeedi läbilugemise ja täitmise juures andmete rohkuse ja täpsuse peale küll sugugi mõju avaldada.

Oleks aga küsimusleht vastandina kokkusurutult pidanud ilmuma, siis oleks see kahlemata oma mõju avaldanud materjali mitmekülguse ja täpsuse peale, milline oletus õigustatud on tugenedes teatud statistiliste seaduste ja kogemuste peale. Sellega oleks ülevaadet meie üliõpilaspere vaimlise ja majandusliku seisukorra üle liig ühekülgseks ja isegi ebatäpsena võinud osutada.

Ankeedi hea kordaminek on muidugi täiesti ära ksv! ksv! tahtest ja huvist meie ühise ettevõtte vastu.

Mida rohkem täidetud ankeetlehti tagasi tuleb, seda suuremad on ka võimalused temast ärgeldid ja oludele tõeliselt vastavaid järeldusi teha.

Kui meie tahame, siis viime endi ühise ettevõtte ka lõppsihile!

Fr. Paas.

Vastutav ja peatoimetaja: V. Adams. Toimetuse sekretär: E. Raudsepp. Liikmed: K. Kesä, E. Treufeldt.

Väljaandja: Tartu Üliõpilaskonna Edustus.

Moe-, pudu- ja pesuäri **VENNAD LEPP**

Tartus, Kaubahoov nr. 2. -- Kõnetr. 4-81.

Alaliselt suur valik: värvilisi ja valgeid triiksärke, kraesid, manshette, kaelasidemeid, siidikaelashalle, trakse, kindaid, sukki, sokke, meester- ja naister- pesu, koetud villi, naister- jakke ja veste, laste ja spordikostüüme, pitse, pesatse ja kõiksuguseid moe- ja pudu- ja pesukaupu.

Vihmavarje, jalutuskeppe. Villast lõnga rohkeis värveis.

D. M. C. käsitööniite. Lastesaapaid, võimlemise ja hommikukingi Meester-, naister- ja laste **kalosse.** Igasugune korralik auruga **riietevoltimine.**

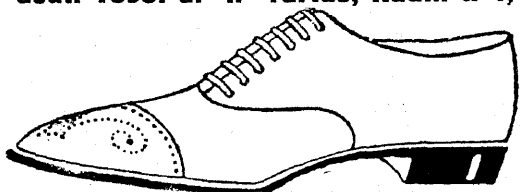
Hinnad võistlemata odavad. Müük suurel ja väikesel arvul.

Üliõpilastele 5–10% hinnaalandust!

Saapatööstus ja -kauplus

A. JOSSET,

asut. 1895. a. :: Tartus, Küüni t. 4,

Soovitab jalanõusid kõrges headuses ning täieliku vastutusega töö eest.

Kondiitriäri-kohvik

E. Wattmann

Lossi tän. 1, kõnetr. 772.

Igapäev kontsert-trio k. 5-7.

Mugavad ruumid. Maitsevad ained.

Korralik teenimine.

Kölnivesi Viko
(Eau de Cologne)

Ideaalsem naha, näo-
jume ja erkude värsken-
dus ja kosutus abinõu

Ainult eht meie
vabriku kaitse-
märgiga

ER

Rohu-, värvi- ja parfumeeria kauba ladu
PROV. J. HIMMELHOCH
Riia t. 1, (end. «Konserv»)
- Pakun mõdukate hindadega: -
Sise- ja väljamaa lõhnaõlisid,
Eau de Cologne, Vegetal, mitme-
suguseid nahakreemisid, sise- ja
väljamaa tualettseepe, kõiki ar-
tikleid maniküüriks.
Lõhnaõlisid loekaupa

I kl. juuksetööstuse-äri
A. RAUD
Asutatud 1911. aastal.
Äris töötavad ainult I klassi
väljaõppinud jõud. Töö kiire,
puhas ja korralik.
Jaani t. nr. 8, Barklai platsi taga,
K. Unger'i äri kõrval.

Toimetuse teadaanne!
«Üliõpilaslehe» toimetus palub ksv!
ksv!, kellele mõni eksemplar «Üli-
õpilaslehte» mitte pärale ei ole tul-
nud, sellest toimetusele kõnetundidel
(kesknädalal ja laup. kl. 1—2) teadus-
tada, et juhtunud eksitust parandada
saaksime ning kontrollorida võiksime,
millest lehe mittekättejõudmine on ole-
nenud.

Hind 35 marka.

Moodsam, täielikum ja odavam
juuksetööstuse-äri
Eestis
Tartus, Jaani t. 16, Raatuse taga,
Kõnetraat 6-43.
Daamide-, herrade- ja teatri-
coiffeur-salongid. Manicure.
Äris ainult esimese järgu tööjõud.
Eeskujulik puntus. Jootraha ei võeta.
Austusega **J. Luksep.**